

BENEDEK SZABOLCS

BORBÁLA KIHAJÓZOTT

*„Ezt minap egy jámbor magyar énekelte,
S benne a huszadik századot képzelte.”*
Csokonai Vitéz Mihály

Borbáláról sokan mondták, hogy olyan. Mi persze tudjuk, hogy ez nem igaz. Még akkor se, ha a látszat bizonyos szempontból ellene szól.

Ameddig lehetett, Borbála igyekezett titkolni. Nem beszélt róla senkinek. Kinek beszélt volna? Se kutyája, se macskája, de még barátnője se volt. Még annak se mondta, akinek a logika szerint leginkább kellett volna. Hogyisne! Menjen oda a kaszárnyához, és kérdezősködjön felőle? Szó se lehet róla! Akkor aztán tényleg olyannak néznék. Egyébként meg azt se tudta, hogy pontosan melyikben kellene tudakozódnia. Két ezred állomásozott a városban, az egyik horvátokból, a másik magyarokból állt. Na hát neki nyilván abban a kaszárnyában lett volna érdemes keresgélne, ahol a magyar honvédek voltak elszállásolva. Köztük kellett volna megtalálnia azt a szép szál, fess, bajszos katonát, aki Borbálához hasonlóan szintén messziről került ide. A nevét tudta Borbála, sőt azt is, hogy az országon belül honnét származott. Igazából nem okozott volna nehézséget megtalálni őt.

Ám Borbála nem akarta, hogy azzal az emberrel bármi dolga legyen. Úgy értve, hogy több annál, mint amennyi addig volt. Persze Borbála azzal tisztában volt, amennyiben úgy hozta volna a szükség, mégiscsak oda kellett volna mennie ahhoz az istenverte kaszárnyához kérdezősködni. A katonák nyilván röhögtek volna, különösen azután, ha meglátták volna, hogy mi, szóval ki van Borbálánál. Az pedig kevés vigaszt jelentett volna, hogy nemcsak rajta röhögnek, hanem a saját bajtársukon is. Borbála azonban nem csupán ezért nem akarta, hogy így legyen. Hanem azért se, mert világléteiben megállt a saját lábán. Lassan elérte a harmincadik életévét, és gyakran gondolt arra, nem panaszkodhat, hogy rosszul mennének a dolgai. Ahonnét indult, onnét kevesen jutottak idáig. Egyenest a tengerhez került. Ami pedig történt, végeredményként az se volt annyira rossz. Bizonyos szemszögből lehet, hogy jobb lett volna, ha nem történik meg, de ha már meglett, ennek megfelelően kellett cselekednie.

És Borbála az első pillanattól tudta, hogy cselekedni fog.

Nem akarom elrontani a történet végét, amikor azt mondom, hogy cselekedett is. Látni fogjuk hamarosan.

De hát, egyáltalán, miért mondták a villában, hogy ő olyan? Mert mondták, nemcsak a háta mögött, mint a többiek, hanem a direktor meg a titkára egyenest a szemébe is. Kezébe nyomták a cselédkönyvét, és mehetett isten hírével. Meglehet, egy idő elteltével anélkül is mennie kellett volna. Téli idején eleve kevesebb volt a vendég, azonban addigra lassacskán a tavasz is bekopogott. Májustól kezdődött az új szezon, onnantól vettek föl új alkalmazottakat, hogy legyenek

elegen, mire a villa megtelik. Mert a nyáron viszont annyian voltak ott, hogy az rettenet. Mint ha egyenest Pesten, a körúton lett volna az ember, nyüzsögtek nem csupán a tengerparti sétányon, hanem Abbázia főutcáján is. Főleg osztrákok, de azért magyarok is. Hozta őket a vonat Fiuméből, Bécsből, Pestről, mindenfelől, a városban pedig egyből hajóra vagy villamosra ültek, és mentek rögvest Abbáziába. Hiába volt szép számban villa, panzió meg hotel, nyaranta mind megtelt velük. Nyüzsögtek a dámák meg a gavallérok a víz melletti kávéházakban, a parton mindenfelé. Az urak meg messzire beúsztak a tengerbe, hogy a hölgyek lássák, mennyire ügyesek, vakmerők és rátermettek, nem félnek a hullámoktól, de még a cápáktól sem.

A villában persze örültek a sok embernek, elvégre az a tulajdonosoknak pénzt jelentett, az alkalmazottaknak meg munkát. Borbálát is ezért vették föl egy évvel azelőtt, közvetlenül a szezont megelőzően, és rögtön azt követően, hogy a tengerhez érkezett. A tél beköszöntekor akár el is bocsáthatták volna, mondván, majd májusban jöjjön megint. De közelebb állunk az igazsághoz, ha azt mondjuk, hogy pusztán emiatt nem bocsátották volna el. Borbála a legjobb munkaerők közé tartozott. Sütött belőle, hogy nemcsak tapasztalt, hanem szorgalmas is. Azt persze a direktorék nem tudták, hogy olyan gyöngék a szemei, ha valaki csupán pár lépésnyit távolodott tőle, legföljebb az alakját és a színeit látta, a vonásait nem. Borbála vigyázott rá, hogy ezt ne vegyék észre. Sürgött-forgott, zakatolt, és arra is maradt szuflája, hogy a nálánál fiatalabbaknak megmutassa, miként kell úgy bevetni az ágyat, hogy ne legyen sehol egy ránc, és hogy kell úgy összeszedni a reggeli maradékát, hogy szemernyi morzsa se maradjon a vendég után.

Borbálának bőven volt rutinja ilyenekben. Megfordult néhány helyen. Mint ahogy azt is tudta, amit a villában is tudniuk kellett másoknak, így a direktoréknak is, hogy jó pár vendég olyan. Mármost hogy nem a lány, hanem a vendég. Behívták magukhoz, és ha a lány nem vigyázott, megvolt a baj. Ami bizonyos esetekben amúgy is elkerülhetetlennek bizonyult. Ha a lány hagyta, akkor azt mondták rá, hogy olyan. Ha nem hagyta, akkor meg bepanaszolták a direktornál mindenféle ürüggyel: nem volt elég gyors, nem volt elég pontos, nem volt elég ügyes. És máris mehetett elfelé. Volt a helyére jelentkező elég. Nemcsak az urak érkeztek Fiumébe meg Abbáziába, hanem a pórnép is. Azok, akiknek elégük lett a porlepte alföld, a hegyvidéki bányászfalvak meg a gangos bérházak cifra nyomorúságából. Volt, aki megelégedett azzal, hogy a tengerig eljutott, de a többség innét is tovább akart menni.

Borbála sokáig nem döntötte el, hogy maradjon-e vagy menjen tovább. Eredetileg menni akart. Helyesebben küldték. Legutóbbi helye a villa előtt egy kúria volt, éppen-séggel a szülőfalujában. Ott is megvádolták, hogy olyan. Egész pontosan azzal, hogy a család legidősebb, egyben legnevesebb tagjával, az országszerte ismert tudóssal összeszúrta a leveit.

Mondhatta Borbála, hogy sohase a lány olyan, hanem mindig a férfi, ott se hallgattak rá. Még szerencse, hogy kifizették a vonatjegyét, egyenesen Fiuméig. Utána gondoskodik magáról, ahogyan tud.

Borbála gondoskodott. Hamar munkát talált. A villában látták, hogy derekasan dolgozik, a fizetésén kívül kosztot és kvártélyt is adtak neki.

Egészen addig, amíg végül vele is megtörtént a baj.

Ha Borbála hallaná, ahogy beszélünk róla, most tiltakozna bizonyosan. Miféle baj? Dehogyanis baj! Egyszerűen így esett. Tudta, hogy miként kell a bajt elkerülni. Ismerte a trükköket. Meg is mutatta a többi lánynak a villában, hogy mit miként tegyenek. Mint az egyszeri leányzó a mesében, aki úgy megy a királyhoz, hogy visz is ajándékot, meg nem is, az úton is megy, meg nem is, van is rajta ruha, meg nincs is. Lehet és kell is úgy alakítani a dolgokat, hogy ne essen baj. A vendég gyakran egyedül érkezett Bécsből vagy Pestről vagy más nagyvárosból, pattanásig feszült idegekkel. Itt, a tengeren akarta kifűjni magát, és úgy gondolta, ahhoz az efféle móka is hozzátartozik. Na meg ott voltak persze azok az urak is, akik éppenséggel a feleségükkel jöttek, és addig, amíg önegysége, a természetes dáma a vízparton üldögélt, és alig leplezetten bámulta a hullámokkal és a cápákkal dacoló reménybeli lovagokat, ők, mármint a férfiek, a szobalánynál kerestek szórakozást.

Borbála se akart mást, csak szórakozni. A cselédnek is járt a kimenő. Odahaza is, a tengerparton is. Persze azt föltehetően rossz néven vették volna, ha ő is az uralkodóról elnevezett tengerparti sétányon meg a főutcán korzózik. Az illet Budapestre úgy-ahogy elnézték, meg talán Fiumében is – Abbáziában nem biztos. Úgy voltak vele, a cselédek inkább menjenek arrébb. Csak bizonyos időben és dolgokhoz kellett. Egyébként ott volt az a rész, félúton a szomszéd üdülőhely, Lovran felé. A tengertől kicsit arrébb esett, viszont ott is megállt a villamos, és voltak benne kocsmák. Füstösek, zajosak, nem annyira tiszták, mint a kávéházak és az éttermek Fiumében meg Abbáziában, de azért, pestiesen mondva, megjárták.

Odamentek kicsit feledni a munka viszontagságait a környékbeli villák cselédei. És mert ők ott voltak, ugyancsak oda ruccantak át a fiumei kaszárnyákból a katonák is.

Furcsamód Borbála nem igazán emlékezett a katonája vonásaira. Pedig volt néhány pillanat, amikor egészen közelről láthatta volna. Érezte bajuszának szúrását és leheletében az olcsó dalmát bor savanykás szagát. Mégse látta az arcát egészen tisztán, ezúttal nemcsak szemének gyöngesége miatt, hanem azért se, mert tekintete elé fátyol ereszkedett. Amit együttesen szőtt a cigaretta füstje, a bor párolgása és a helyzet adta mámor.

Utóbbi olykor a cselédlánynak is járt.

Na meg a honvédeknek is.

Azután hogy már nem tudta miként takargatni magát, és jócskán meglátszott az állapota, nem csak a bérét és a munkáját vették el a villában, hanem a szállást is megvonták Borbálától. Mehetett oda, ahonnet jött. Egyelőre Fiumébe. Igazság szerint ott se panaszkodhatott. Persze ezúttal nem annyira puha és tiszta ágyon hajthatta álomra a fejét, mint a villa alagsorában, a cselédszálláson, és nem harmadmagával kellett a szobán osztoznia, hanem többekkel, de tisztában volt vele, hogy a világban vannak ennél cudarabb helyek. Úgy látszik, ez a környezet mégiscsak más. Talán tényleg a tenger teszi. Az ember megáll akár csak néhány pillanatra is a parton, kicsit nézi a végtelen vizet, megnyugszik, és egyből szebbnek látja az életet.

Fiume külső részén, az ipartelep és a gyárak mögött, útban Voloskó felé, pár évvel azelőtt afféle szállodát építettek – nem olyat, mint amilyenek Abbáziában sorakoztak a sétány

körül, vagy éppenséggel amilyen a fiumei mólón feszített az Adria Társaság palotájának közelében, de annak a célnak, amire készült, megfelelt. Úgy mondták, az építést az amerikaiak szorgalmazták, mert hogyha már az a temérdek nép mind hozzájuk igyekezett, addig, amíg a hajóra várt, el kellett szállásolni. Persze a városnak is jól jött, hogy a sok rongyos nem a Corsót meg a többi szép helyet csúfította el, hanem ott voltak mind a kivándorlók szállodájában, egy helyen.

Hát ide került a villa után Borbála is. Máshol nem akadt számára hely, a kocka pedig imígyen el is lett vetve: a kivándorlók szállodájából az út egyenesen az Újvilágba vezetett.

Már ha persze az ember előteremtette azt a pénzt, ami a hajójegyre kellett. Az a temérdek nép a Monarchia minden fertályáról egytől egyig azért érkezett ide, hogy megszerezze a tikettet az általában csak Gúnár Linaként emlegetett angol tengerhajózási társaság egyik óceánjárójára, amely Fiuméből egyenesen New Yorkba vitte a szerencséseket. A kivándorlók szállodájának bábeli zűrzavarában mindenféle beszédet lehetett hallani: németet, magyart, jiddist, horvátot, csehet, románt, szlovákot – Borbála utóbbin és a magyaron kívül a többit is elég jól értette, elvégre addigi élete rákényszerítette, hogy hol jobban, hol rosszabbul, de valamennyire értse és beszélje a birodalom lehetőleg minél több nyelvét. Leginkább persze értse, hiszen a cselédeknek elsősorban hallgatniuk és szót fogadniuk kellett.

A kétemeletes épületek folyamatosan nyeltek el a szélrózsa minden irányából érkezőket. A hálótermekben soha, a legsötétebb éjszaka közepén sem volt csend. Valaki mindig mocorgott, beszélt, duruzsolt, köhögött, harákkolt, bőfögött, mosdóba ment, cigarettára gyújtott. A kövezeten meztelen talpak és nehéz parasztszizmák csattogtak, a hol a hegyekből, hol a tenger felől, de folyamatosan fújó szél állandóan rázta az ablakokat, a vaságyak zörögtek és nyikorogtak. Sokan egyetlen pillanatra se hagyták el a zsúfoltság miatt nehezen megszerzett fekhelyet, attól tartva, hogy távollétükben föltúrják és kirabolják csomagjaikat, megfosztva őket utolsó vagyonkaiktól.

Ugyanakkor valamivel el kellett ütni az időt. A kártyalapok forogtak, a tétek emelkedtek, sokan pénz nélkül, üres zsebbel érkeztek Fiumébe, és kártyával próbálták megszerezni a hajójegyre való.

A vesztesek nehezen viselték a veszteségeket, különösen ha a nyertes csalt. Ha meg mégse csalt, akkor is egyszerűbb volt megvádolni, mint fogcsikorgatva elismerni, hogy kihúztak az ember zsebéből néhány vagy néhány száz koronát. Szó szót követett, a legkülönbébb nyelven elhangzó káromkodás, fenyegetés, harag és sértés gyakran nyílt összecsapásba torkollott, nem csupán öklök és pofonok csattantak, de előkerült a kés is. A pórul járt személy hulláját az éjszaka leple alatt a tengerbe dobták. Senkinek nem volt érdeke kihívni a rendőrséget, elvégre ha a hatóság elkezdett volna vizsgálódni, könnyen találhattak volna olyat, ami nem törvényes. Arról nem beszélve, hogy a vizsgálat hosszú ideig tartott, és annak befejezéséig nem lehetett elhagyni a várost. A kéthetente induló hajó viszont nem várt, a nehezen megszerzett jegyet nem volt szabad veszni hagyni.

Borbála sehol nem tanult kártyázni. Hogy is tanult volna, hiszen alig látta a lapokat. Valamennyi azonban mégiscsak ragadt rá: nem csupán a füstös kocsmákban, hanem a puccosabb helyeken is, ahol takarítás és rendrakás közben akaratlanul is nyomon követte, ahogyan finoman surrogva vándorolnak egyik kézből a másikba, forognak a lapok, hallotta az éles fölkiáltásokat, a káromkodásokat, a diadalüvöltéseket. Játsszani azonban először a kivándorlók szállodájában játszott, már azután hogy a városi szegénykórházban, félúton a kormányzói palota és a honvédkaszárnya között, megszülte a gyereket.

Fiú lett, formás kis kölyök, Borbálát az apjára emlékeztette – mármint nem a gyerek apjára, aki az egészről mit sem sejtve talán még mindig Fiumében állomásozott, hanem a sajátjára: annak volt ilyen lefelé keskenyedő arca, szögletes álla, magas homloka, és mélyen ülő, résnyire nyíló szeme.

A szülés után Borbálának szinte azonnal el kellett hagynia a kórházat, de szerencsére ellenvetés nélkül visszafogadták a kivándorlók szállodájába, ahol ezúttal abba a hálóterembe költöztették, amelyikben a hozzá hasonló egyedülálló, kisgyerekes vagy éppenséggel frissen szült anyák várták sorsuk jobbra fordulását.

Utóbbira viszont Borbála egyáltalán nem várt. Mármint hogy az csak úgy, magától következzen be. Talán ha ismerte volna a mondást, egyetértett volna velünk, amikor azt mondjuk: szűz kéz szerencsét hoz. Neki legalábbis szerencsét hozott. A partit hetekig emlegették, állítólag nemcsak a kivándorlók szállodájában meg a kikötői lebujsokban, a raktárak és a dokkok között, hanem a fényes Európa kávéházban is, a Corsón, ahol Borbála egyszer szintén érdeklődött akárcsak pár koronát jelentő átmeneti munka után is, ám akkor már jócskán gömbölyödő hasát látva egyszerűen kinevették.

Innentől fogva Borbálán volt a sor nevetni. Mielőtt a szálláson ellopták volna tőle a pénzt, a Gúnár Lina irodájában, a Magyar Királyi Tengerészeti Hatóság mellett, gyorsan meg is vette a hajójegyeket. Két személyre, igen. Elvégre a gyerek is az Újvilágban kezd majd új életet, istennek hála anélkül, hogy anyja régi, nyomorúságos életéből megtapasztalna egy keveset.

A kártyakeresetből arra is futotta, hogy Borbála biztonságba helyezze a tiketteket a Fiumei Kereskedelmi Bank Rt. egyik széfjében. Csak akkor vette elő őket, amikor eljött az a nap.

Nyár volt, Fiume és Abbázia ilyenkor van mindmáig leginkább tele, de a tengerparton szokás szerint lengedezett a szél, nem volt nyomasztó a hőség. Különben is, Borbála, karjában a pár hetes csecsemővel, örömmel kibírta már a rövidke sorban állást, amíg mindenkinek ellenőrizték a jegyét és az utaslistára bediktált adatait. Akkorra a menetrend is helyreállt – a szóbeszédnek nyomán Borbála is értesült arról, hogy a Carpathia nevű óceánjárónak még a tavasz folyamán meg kellett szakítania az útját, mikor is New Yorkból már visszafelé jövet egy elsüllyedt óceánjáró túlélőit mentette, és visszafordult velük Amerikába.

Vagyis oda, ahova Borbála is tartott.

Amint rákerült a sor, a fedélzetre lépés előtt büszkén mondta a saját és a gyerek nevét a listát böngésző matróz felé:

– Csermanek Borbála és Csermanek János József.

Azt nem árulta el, elvégre nem tartozott senkire, a matrózra különösen nem, hogy a kölyök az apja nevét viseli. Mármint mind Borbála apját (József), mind a saját apját, akit Jánosnak hívtak. Borbála ugyanis, ha a katona vonásaira nem is, a nevére világosan emlékezett.

A jegyek és a nevek rendben találtattak. Kisvártatva az utolsó, érvényes jeggyel rendelkező utas is a fedélzetre lépett. A hajókürt felbődült, és a Carpathia előbb lomhán, majd egyre gyorsuló tempóban nekivágott Fiume kikötőjén keresztül a Kvarner-öbölnek és a nyílt tengernek, amelynek túlsó végén, az immáron kézzel fogható közelségbe került messzeségben ott várt új polgáira Amerika, ahol mindnyájunk meglegedésére Csermanek János éli majd remélhetőleg boldog életét.

**DARVASI
LÁSZLÓ**

I regényrészlet

EGY UTOLSÓ TÁNC 44-BEN

Rebeka az első pillantásra megismerte a tisztet, még tett is felé egy önkéntelen mozdulást, lépett vagy kettőt, ahogy a férfi befordult a gettó udvarára, elvonta magát a lázas, köhögő anyjától, pedig az hogy védte, aztán állt meg, a blúza gombját csavargatva. A szomszédos nagyvárosban, Szolnokon látta több előadásban, ahol színház is világított a havas, téli éjszakákban, gyönyörű páholyokkal, hatalmas tükrökkel és aranszegélyes karzatokkal, az anyjával meg a húgával jártak oda, az apjukat nem érdekelte a csepűrágás. Ármint is vitték, de ő meg nem értette a mondanivalót. Ármin nem értette a színházat se, nem tehetett róla szegény, hát ilyen buta volt. Szolnokot megbombázták már? Vajon a színház áll még?

Onnan, abból a megsebzett nagyvárosból utazott le a két nyomozó is kiglancolt német gépkocsival, olyanok voltak, mint két testvér, az egyik nagy és kövér, a másik vékony, mozgékony, ismeretes volt egy amerikai film, láttak ilyen vetítést a lányok az ő kisvárosukban, a moziteremben, a Stan és Pan, a két csetlő-botló, mindig ráfázó figura, de különösen a kövér Pan a balszerencsés, a méltatlankodó, a dühös, ez jutott az eszébe Rebekának, amikor meglátta őket. Meséltek egy távoli rokonról, aki Hollywoodban statisztált. Kaliforniában a narancs az alma, gyerekek!

Megálltak az urak a temetőkerítés mellett, a kapuhoz jöttek aztán cigarettázva, mintha gúnyolnák ezt a kényszerűen összezsúfolódott világot, kalapot emeltek, majd könnyű, gyors mozdulatokkal papírokat mutattak, járkáltak fel és alá a gettóban, egyelőre szótlánul nézelődtek. Idemutattak. Odamutattak, aha, aha. Értem, kérek. Nézd csak azt ott! Hű, a nemjóját, tényleg. A kövér megivott egy pohár vizet, elvette az egyik asztalról, nem is szagolt bele, lehajtotta, rázta a poharat, csöpp se. Aztán bort kerített, talán valamelyik gettólakó jó szándéka, kedveskedése révén, csak mert az illem maradjon meg a kellemetlenebb időkben is, ivott egy pohárral, csettintett, no hát, hogy itt, ivott még eggyel, s akkor már kérdéseket tettek föl, egyiket a másik után, nem fenyegető, de halk, talán túl halk hangon, alig lehetett érteni, hogy, mi, kérem, mit tetszik mondani, nem tetszik, egyáltalán nem tetszik, megállították az illetőt, Górácsi volt, az öreg patikus, odaemelkedett az ujjbegy a melle fölé, te. És változtattak máris. Egyszerű, lényegre törő kérdésekkel operáltak, mindazonáltal nem volt könnyű ezekre válaszolni.

– Láttuk magát a polgármesteri hivatal előtt.

– Nekem nem volt arra dolgom, nyomozó urak.

– Nem volt. Hát persze. Ezt gondoljuk egyébként mi is. Akkor mi a búbánatos fenét keresett ott?

– Semmit nem kerestem. Nem lehettem ott, nyomozó úr.

– Nem? Visszapofázik – nézett Stan Panra.

– Gúnyolódik. Sajnos rajtunk – jegyezte meg Pan.

– Mit csinált ott?

– Miért csináltam volna bármit is, kérem?

- Bármit, azt mondja, bármit. Hát ez az, a bármi!
- Itt van az egész család? Nem hiányzik valaki?
- Vitt át a patikából a szomszédjának egy faládát?
- Mielőtt bezárta a méregsarkot, sokáig matatott a leengedett redőny mögött. Mit csinált? Hová dugta? Hol rejtegeti?

Így zajlott egy rövid fél óra után a tortúra éppen Górá bácsival, meg aztán másokkal, s valóban, ha kérdeztek, majd pedig választ kaptak, ez a két igazán jól színészkedő férfiú, Stan és Pan sem föltétlenül hallották meg a választ. Hogy nem volt ott, nem járt arra a kérdezett, nem csinált a boltban, üzletben, ügyvédi irodában semmi különöset, nem sertepertélt arannyal és ezüsttel teli faládával a Petőfi vagy a Kossuth utcában. Hol volt már neki áruja, lisztje, sonkája, babja, akármije?! Talán csak a macskát akarta kiűzni. Zajt hallott, ezért lépett vissza. Milyen furcsa lesz az ember, ha magyarázkodni kényszerül. Gyengébb lesz, esendőbb, kétségtelenül. Nem, nem tud arról, hogy a zsinagóga alatt raktár lenne, de hát ott voltak is már csendőr, rendőr, nyomozó urak, Petrik csendőr úr vezette az árást, igencsak fájt a keze.

Mások lesznek az esendő ember mozdulatai. Gyorsabbak. Korábban magabiztos volt, úgy dugta a füle mögé a szatócscseruzát, hogy a csepeli Weisz se tudta volna szebben csinálni. Dicsekedett, hogy ilyen öltönye egy Richter Gedeonnak, egy Rothschildnak van! Ilyenkor meg, lám, csak pirul, ég a füle, szederjes lesz az arca, a keze remeg, zongoráztatja ujjait a gyávaság. Bezzeg a hitelnél, amikor a szegény, kisemmizett magyaroknak írta oda azt a sok kamatot, rá a kis hitelre, akkor olyan keményen fogott a ceruza hegye, hogy csikorgott. Akkor!

- Van valami, amit átadna nekünk?
- Mennyit dugott el?
- Tudjuk, hogy eldugta, most még előveheti.

Megfogták Ármint is, a gallérjánál ragadták meg. Néztek a szempárba, előrehajolva. Hú, bassza meg, milyen zavaros kék. Hol az apád? Apád! Akkor Áron a temető felé mutatott.

- Elvitte egy szekér.
- Milyen szekér, te?
- Olyan. Sírnak benne.
- Kik?

Ingatta a fejét, hogy azt már nem tudja. Megértették hirtelen, milyen buta ez a gyerek.

Egy kicsit járkáltak aztán megint. Járkáltak és kérdeztek, elgondolkodtak. Mosolyogtak is, és az az igazság, nem viselkedtek föltétlenül ellenségesen vagy fenyegetően mégse, sokat bólogattak. Benéztek ide és oda, belepillantottak az arcokba, a gyávaságba és a mind nagyobb félelembe. Mégis, talán jobb, ha a rémület kifejezést használjuk, olyan haszontalan gyávának nevezni a kiszolgáltatott embert. Viszont az sem igaz, hogy csak rémületet vagy ijedséget láttak a szemekből tükröződni. Mert nézett vissza rájuk kihívó, már-már pimasz tekintet is. Annak a szőke zsidó lánynak hogy ragyognak a szeplői! Kamasz fiú, még mer gyűlölve visszabámolni. Általában megfelelő eredménnyel dolgoztak, olyan már nemigen történt, hogy ne került volna elő egy-egy pecsétgyűrű, házassági gyűrű, vagy szívűdíszes aranylánc, fülönfüggő, pénzes doboz. Gurigába gumizott külföldi pénz, márka, dollár, font. Nem föltétlenül attól, akit hátravittek, és fenyegetéssel, vagy ha az nem használt, egy-két ökölcsapással, de meggyőzték. A rabbit elküldik, ne szóljon bele, semmi szükség rá, szakállas,

állj az árnyékba. Kuss, most még szépen mondtuk. Egyébként nem kellett föltétlenül verni. Megkérték az edényboltost, a rőföst, a gyári titkárt, Górá bácsit, hogy ordítson a csukott ajtó mögött. A fészterben. Nem értették. Többnyire nem értették ezt elsőre, minek is ordítsak, kérem. Már bocsánat, és tényleg ne haragudjanak az urak, én nem szoktam ordítani, és mélységes tisztelettel. Nem szokásom állati hangon. Egy-két pofon után már ordítottak. És állati hangon, tisztelettel. Nem nekem ordítás, hanem azoknak, akik kint érdeklődnek, érted? Mire visszament a szabadba, a hallgatókhoz, az egyikük, inkább Pan, és gondterhelten adta elő, hogy fájdalma támadtak a rőfös, a boltos, a titkár úrnak, és bár lehetne orvosi eljárást igényelni, de inkább olyan fájdalom ez, amit a sunyiság, a kerülő utak elhagyása, az őszinteség és a nyíltság gyógyít, sőt. Az őszinteség, ismételte Stan, aki szintén kidugta a fejét, és nemsokára a fészterből újra kiordított a delikvens. Ilyenkor reszketeg női ujjak kikapartak valamit a korcokból. Hát igen.

Rémes, mennyi mindent összegyűjtöttek, mennyi holmit loptak maguknak ezek a zsidók, jöllehet többször és igen pontos fogalmazásban volt előadva, föl volt híva a figyelmük rá, hogy ne tegyék. De csak csinálták.

Stan akkor fölfigyelt. Mutatta is, mit látott meg.

Ragyogott Rebeka. Micsoda lány! Megkérdezték tőle is, hány éves.

– Húsz – válaszolt Rebeka, pedig csöppnyivel talán többet mondott.

– Többnek néz ki – bólintott Stan.

– Kész nő – bólintott Pan.

Nem jönne-e velük hátra, kezdtek bele, és akkor előlépett az anyja, a munkaszolgálatos Arany Áron asszonya, Éva, és megfogta a lány karját, mire Stan na, na, na szavakkal bökte mellen az asszonyt a botjával, és akkor úgy álltak ott, mint egy színdarabban igazán. Egy kislány szaladt elő, Mirjam, a testvérhúg, sikoltani akart. Psszt, te! A rabbi úr pedig engedje le a botját, mert lelőjük, mint a kutyát. Mintha ezt az egészet szépen megrendezték volna. Akkor durrogott föl kint a temető bejáratánál az autó, akkor érkezett meg az a tiszt egyenesen Szolnokról. Csapódott a kocsiajtó, nyikordult a temetőkapu. A tiszt lépett feléjük. Szólt két szót, nem is lehetett érteni. Stan keserűen elfintorodott, és odébbállt, ő, hogy baszódna meg, kiköpött. Pan követte, sercintett ő is. A tiszt lassan végigmérte őket.

– Uraim, tűnjenek innen. Azonnal! – emelt a hangján. – Azt pedig kérem!

A zacskókra mutatott.

Recsegnie kezdett az arany, mint kutya a csontot, morogtak is, de odaadták.

Köptek, elmentek, felborult a vizeskanna a kapuban.

A tiszt előre tartotta a kezét, vegyék már el. Osszák vissza. Gyorsan, ne is lássa.

Ránézett a lányra, elmosolyodott.

Semmi kétség, kellemes és szép lány volt, a kalandor Arany Sámuel unokája, Rebeka. Áron volt az apja, akit már megevett valahol a messzi orosz seholban a munkaszolgálat. Csöndes, visszahúzódozó lány volt, inkább lehajtott fejjel, mintsem fölszegett homlokkal járt. Éppen úgy, mint aki szégyenkezik valami butaság miatt. Megszólint, máris elpirult, pipacs nyílt az arcára. Sokat hallgatott, ilyenkor az ajkát beharapta. S amikor megszólint, újra elpirult, és közben a kabátja, az ingje gombját csavargatta. Szép gombjai vannak a zsidó lányoknak. Szébbek, mint a keresztényeknek, az az igazság. Na igen, a zsidó gomb! Tömött anyagú, vastagabb, és valami ciráda is van rákarcolva mindig, valami ákombákom jel, varázsigé, csillag. Kabbala! Másféle anyagban van a testük is. Másféle selyemben, kelmé-

ben, tafotában talán. Szóval hogy aki zsidó gombot gyűjtött bizonyos időszakokban, még évtizedek múlva is gombolkozhatott. Rebeka vékony volt, az arcából nagy diószemek csodálkoztak a világra, miért olyan, amilyen, miért nem csak annyi, amennyi. Egyszer a Vasút utcáról letérve egy fiút látott, aki fűzfavesszővel csapkodott egy hatalmas disznót. Egészen valószínűtlen volt a látvány, az állat hatalmas teste, lassú, szörnyű vonulása, a fiú könnyed fütyörészése, az állat pofájából hab csöpögött, ringott a teste. Maga sem értette, miért torpan meg, s honnan veszi a bátorságot, hogy szól a fiúnak.

– Hova viszed?

A fiú megállt, vakarta csupasz lábszárát, kacsintott. A disznó közben nekiesett az árokparti lapuleveleknek, röfögve habzsolta a zöldet.

– Tudod te azt, zsidó lány.

– Honnan tudod, hogy zsidó vagyok?

– Rád nézek, te. Meg a gombok. Ezek – mutatott Rebeka ruhájára. – Ezek zsidó gombok. Mindig kigombolódnak, érted?

– Nem értem – mondta Rebeka.

– Dehogynem érted!

A fiú fölnevetett, aztán már nem mondott semmit, de még tett egy mozdulatot. Egy olyat. Megmutatta, miért tereli azt a disznót.

Rebeka csomagolta be aztán az ezüstkészletet, amikor a gettóba rendelték őket, a húga mellette ügyetlenkedett, többször rá kellett szólni, egy rézcsengettyű le is esett a padlóra, egy pálinkáspohár az ágy alá gurult. Ő vitte át a szomszédba a batyut, odaadta nekik, ezeknek a szomszédoknak, velük jóban voltak.

Az Arany család a temető mellett kapott szállást. Mehetett volna a temetőházba, az anyjuk inkább az egyik kalyibát választotta, ott állított le egy széket meg egy kis asztalkát, arra helyezett tükröt. Rebeka odaállt, meddig nézheti még magát benne?

A lány nem ijedt meg a nyomozóktól, és aztán a jóképű tisztától sem.

– Maga miért néz engem?

Nem válaszolt, úgy tűnt, egészen gondolkodóba esett. Akik meg körben voltak, nem mertek kérdezni. A pénzt visszavették. Az aranyat. A tiszt gondolkodott. Nézte a sírokat, az egyikhez leguggolt, a palcájával elhajtotta a vadrózsát, silabizálta a nevet. Mit akarhat? Aztán visszament a lányhoz.

– Maga tudja, ki vagyok. Úgy néz rám.

– Tudom, katona úr.

– Százados – igazította ki a férfi. – Százados vagyok a szolnoki parancsnokságnál. Hozzám tartoznak ezek a... ezek a gyülekezőhelyek.

– Tudom, kicsoda maga – szólott Rebeka. – A színházban táncolt. És énekelt. Darabokban! Tapsoltam magának.

– Nahát, és tetszett, amit látott? – nevetett a tiszt.

– Jártam néha. Mamám elvitt.

Csakhogy ekkor megint hurockodott egy család. Valami falusi társaság lehetett, mert a városi zsidók már mind megvoltak. Szekérrel érkeznek, és ezek szegény zsidók, valaki beszél róluk máris, nincs is jó hírük. Hoztak egy vaskályhát, pedig szinte nyár van. A kályhát mégis a targoncára rakták, amit az apa húz. Nagy kiabálás közepette most emelik le a szekérről, a férfi és a nő, a gyerekek már szétoldalognak. Ott áll a vaskályha a kerítés mellett, a csöve kormos, mint egy félbevágott kar, mered az égnek. Mit akarnak ezek ettől

a vaskályhától, és miért gondolják, hogy éppen ezt kellene menteni? Rebeka visszafordul a férfihoz, bólintott.

– Szépen táncol.

– Köszönöm. És miben látott engem?

A lány, mint aki csak erre várt, sorolni kezdte a táncos, zenés darabokat. Kálmán Imre. Lehár. Ördöglovas. Szép a világ. Olyan jó lenne, ha a kapitány úr, szólítja meg megint másként a férfit, elénekelné azt, hogy *Szép a világ*, biztosan emlékszik még rá, egy ilyen dalt nem is lehet felejtetni, beleég az emberbe, a száj, a lélek, a tüdő. És ahogy Rebeka, akit váratlan magabízással töltött el ennek a férfinak a közelsége, mit sem törődve a többi lány, s nem kevésbé Mirjam, te lopkodós kis dög, gúnyos, megbotránkozó pillantásával, mindezt elmondja, csöppet sem rajongva vagy fátyolos szemekkel, hanem inkább eltökélten és határozottan, már-már parancsolóan, a férfi megadta magát. Jól van. Lesz ének.

Székért kiáltott, s amikor az egyik zsidó futott vele, leült rá, kigombolta a szíve fölött az uniformot. És valóban énekelni kezdett. Hirtelen csönd lett, néhány lány meg gyerek közelebb jött volna, Rebeka fölemeli az ujját, pszt, majd fordult az éneklő férfi felé. A szám. A szerelem.

A férfi csóválta a fejét, sóhajtozott. Akkor egy fiú szaladt hozzá az utcáról, papírt lobogtatva. Ő meg belenézett, mozgott a szája. Olyan volt, mintha sokat kellene olvasnia, pedig talán két sor az egész. A lány nem látta, mit írhattak arra a papírra. Fogta a kannát, elment vízéért. Most éppen van víz, a bombázások után, bár ők nem kaptak sokat, nehéz hozzájutni. Okos ember gyűjti a vizet. A buta csak issza. Nem mindig van, mert a bombázáskor, bár a toronynak nem lett baja, de egy vezetéknek igen. A százados utánament, és Rebeka ezt akarta.

– Én nem vagyok idevalósi – mondta a férfi.

– Tudom.

– Akkor segíthetne.

– És miben?

– Tud-e táncos helyet? Kaszinó, vagy valami, ilyen kultúrkör. Ahol játszanak is. Ilyen zenekar.

A lány nevetett, hogy lehet valaki ennyire naiv, itt legfeljebb ugrálnak a legények, itt cigányok húzzák, itt a tánc virtus, a tánc pálinka öblögette szenvedély, itt a táncból bicskák villognak elő. Hogy képzeli?! Aztán mégis ezt mondta, vagy inkább súgta:

– Radu Kipter.

– Ki az a Radu Kipter?!

– Tánctanár, kapitány úr, a román megszállás után maradt itt. Húsz éve. Több is. Nem román. Csak majdnem! Azt hiszem, szereti a sóskát – nevetett a lány.

– Az meg mit jelent?

– Hogy nem a spenótot, na!

A férfi bólintott, el is mosolyodott, az inasáért kiáltott, s a fiú, ki elébb egy táviratot hozott, már szalad is. A százados parancsokkal halmozza el, ő meg csak bólogatott, igenis, igenis, igenis, százados úr. Úgy lesz, százados úr. Néhány perc múlva visszadurrogott az autó, és a százados a karját nyújtotta Rebekának.

– Az a Radu Kipter vár bennünket – mondta.

A kar úgy maradt, üresen.

– Föl kell öltöznöm – suttogta a lány, aztán lázasan, halkan és nagyon gyorsan körbetáncolt a gettóban. Ing, szoknya, cipő. Kapott mindent, a nők ilyenkor kollektív lázban égnek.

Egyetlen ruhadarab sem az övé, mind mástól jön. Más lányoktól. A húga robbanni készült, fölvevett egy követ, maga sem vette észre.

És aztán eldörgött velük az autó, és milyen gyorsan este lett. Fölvijjogott a kuvik. Hogy dülöngélnék a nyárfák. A csillagok is rákezdtek az univerzális ciripelésre.

Amikor visszajött, jó későn, a lány odahúzódott a kályhához, amit a szegény zsidók hoztak. Nyár van, csak beüzemelték, füstölt. Ha már itt van. Csillagot a tekintete, fénylett a szája. Mintha még mindig ringatózna a teste. Biztosan ivott is, itatták!

– Mosd ki magad! – mondta neki az anyja, és elmegy. Lefekszik.

Mirjam odaóvakodott már, állt mellette. Szemben a temető, a sok sírhalom, a sok részeg tábla, fakeszt meg márvány. Világítanak, mintha nyállal kenték volna össze őket, a holdfényben.

– Mekkora kurva lettél te, Rebeka.

Hallgatott, nem válaszolt, füvet rugdosott. Még táncolt a cipője orránál egy parázsló fahasáb.

– Lehet, hogy az vagyok – mondta aztán. – Lehet, hogy ócska kurva vagyok. De holnap hajnalban elmegyünk. Nem mondhatnám ezt meg neked. Hajnalban vonat jön értünk, ezt a százados elárulta. Csak nekem. Azt mondta, ha akarok, táncolhatok még egy utolsót vele. És én akartam.

– Ezért vagy kurva – suttogta Mirjam, vészesen süllyedt és emelkedett a mellkasa.

– De nem vele táncoltam, ennyit megérthetnél.

Hallgattak tovább, valaki oldalt még imádkozott.

– Hanem kivel táncoltál?

– Kipter Radunak volt lemeze a Csárdáskirálynőből. Arra táncoltam.

– Kivel táncoltál, azt mondd!

– A táncossal, te buta – és már csak annyit mondott: – Aludjál.

Vonta be a kalyibájukba. Anyja úgy tett, mintha aludna. Ármin is csöndesen szuszogott. De nem aludt a kis Mirjam. Folytak a könnyei. Csárdáskirálynő. Ismerte ő is eléggé. Ha válni kell, hát váljunk minden búcsú nélkül. Egy a szívem, egy a vágyam. Milyen jól tud esni a sírás.

– Akkor is kurva vagy – suttogta a sötétségnek, és nem volt dühös, csak rettenetesen, csillapíthatatlanul irigy. Az volt az utolsó gondolata, hogy bosszúból el fogja lopni az egész világot.

ORAVECZ

IMRE

ÓKONTRI

39

Learatott, lóval. Volt már másik lova. Lakatosék, akiknek a portáját bérelte annak idején, úgy döntöttek, hogy nem jönnek haza, végleg Kanadában maradnak, és utasították a rokonságot, hogy adjanak el mindent, így a lovakat is. Három ló volt, egy herélt csödör, egy öreg kanca és egy Kesely nevű fiatal kanca. Az öreg kancát befedeztették, a Kesely annak a csikaja volt, és azt vette meg. Jó igásnak bizonyult, és a Lepke is gyorsan megbarátkozott vele. Csak az aratógépet szokta meg nehezen.

Megbokrosodott tőle, félt a zajától, a kattogásától. Felágaskodott, még az istrángot is elszaktotta egyszer, de aztán csak elfogadta a szokatlan vonandót.

Rezegték a kalászhok, hajtották a szárazakat a kés alá a vitorla, dobódtak kifelé a kévék, de Steve most nem tudott az aratásnak igazán örülni. Mindenre, búzára, árpára, zabra úgy tekintett, mintha nem az övé lenne, hanem másé, az államé, jómaga pedig az állam munkása, cselédje, akinek löknek majd a végén valamit.

Közben változtatták a beszolgáltatási rendszeren, a gabonafélék vonatkozásában legalábbis. Némi progresszivitást vezettek be. A terület nagyságától függően kategóriákat állítottak fel. Ez elvben méltányos volt, mert aki két-három holdon termesztett kalászhok, annak csökkentek a terhei. Csakhogy őt ez hátrányosan érintette, mert ő ennek többszörösét vetette be árpával, és olyan magas kategóriába került, hogy holdanként két mázsát kellett beadnia, függetlenül attól, milyen a termés, bő-e vagy gyenge.

A hatóság azonban tudni akarta azt is, mi termett összesen az adott területen, mennyi maradt a gazdának. Nem mintha aggódott volna, hogy esetleg kevés. Ellenkezőleg, bizonyosra vette, hogy a szükségesnél több. Ezért ellenőrizte a cséplést is. Így Steve-nek be kellett jelentenie, mikor jön hozzá a cséplő, és miután behúzatott a tanyába, addig nem kezdhették el a cséplést, amíg meg nem jelent az ellenőr. Az a gép farához állt, és beírt a füzetébe minden mázsát, kilót, és éberén figyelte, nem csalnak-e a mérésnél, vagy nem visznek-e el onnan zsákot úgy, hogy az előzőleg nem volt a mérlegen. Szűrőpróbaszerűen ellenőriztek a háború alatt is, de ez az ember végig ott volt, jelenléte nyomasztóan hatott, és mindenki fellélegzett, amikor végeztek, és végre elment.

Az árpa jól fizetett, és a holdanként előírt mennyiség és a saját szükséglet elkülönítése után tetemes mennyiség maradt, mint várható volt, a nyakán. Eddig a legfőbb bevételi forrása volt, most viszont semmit nem tudott érte bevenni. A megrendelő, a sörgyár kiesett, vásárra nem vihette, feketén eladott pár mázsát a faluban, a többi felhordatta a padlásra, illetve zsákokban hagyatta a csűrben. A padláson kiöntve jó helyen volt, mert forgatni, szellőztetni lehetett, de a zsákokban való tárolás azzal a veszéllyel járt, hogy befűled és megpenészedik. És úgy is lett pár hét múlva. Próbálta menteni, de hiába mosták meg teknőkben, szárították utána ponyván, csak duzzadt, dohos maradt, és meg kellett semmisíteni. Vértett a szíve, mikor végül vödörkbe lapátolták, és a trágyadombra hordták. Még szerencse, hogy a zsákokat nem kellett eldobni, a lúgos víz, amelyben áztatták és kimosták, kivette belőlük a rossz szagot. Az árpán kívül csak búzából volt még valamennyi felesleg, zabból viszont már kevesebb maradt, mint amennyi kellett volna, a káposztafélék családjába tartozó repcét pedig az utolsó szemig le kellett adnia, de ez nem számított, arra nem volt szüksége.

Mikor eljött az ideje, az előírt mennyiségeket annak rendje és módja szerint elszállította az átvétőhelyre. A tej, tojás átvétele év közben folyamatosan zajlott a faluban, minden egyéb beadása ősszel vált esedékessé, és szintén Péterkén. Többször fordult Szajla és a járási székhely közt, külön vitte a kukoricát, a krumplit, és megint külön-külön a szalastakarmányt, a szénát és a lucernát. A zsírt a legvégén kellett, annak külön határideje volt, értelemszerűen disznóölés után, decemberben vált esedékessé.

Az őszi munkákat már szeptemberben elkezdte. Lassan haladt a szántással, bár némi árpa fejében Gábor unokatestvére is besegített. Ferenc is ígérkezett, de aztán lemondta a fájó dereka miatt. Nem ismerte be, de ebben közrejátszott az is, hogy egyre kevésbé bírta már erővel a munkát, kikezdte az öregség. Traktorral gyorsabb lett volna, de még

mindig nem tudott gázolajat venni. Mindössze pár liter benzint sikerült szereznie, és azt inkább az aggregátor tankjába öntötte, mert megelégtették már a gyertyával való, mint Júlia mondta, vakoskodást, pedig a szivattyúéba is jó lett volna. A motorbiciklijére gondolni sem mert. Hol volt már a motorozás, a motorral járás a határba, a faluba vagy távolabbra!

Az igazi gondot azonban nem a szántás lassúsága jelentette, hanem az, hogy nem tudta, mit vessen sörärpa helyett, mire használja a felszabadult területet. A földjein eddig zömében azt termesztett, és most át kellett volna állnia másra. De mire? Már aratáskor foglalkoztatta, törte rajta a fejét. Végül a búza látszott legkézenfekvőbbnek. Igen ám, de neki nincsen annyi vetőmagja, mint amennyi kellene. Nem pácolhatja be a fejadagot. Azt viszi a malomba, őrltetni. De ha képesek lennének is rá, hogy jövő nyárig nem esznek kenyeret, nem gyúrnak tésztát és nem főznek rántással, az akkor se lenne elég.

Annyi, amennyi, veti, ameddig futja, határozott végül. Ahova meg nem jut, ott vetetlen marad, felszántva, elboronálva, de vetetlen. Tavaszig legalábbis, mert addigra csak kitalál valamit! Csak ne büntessék meg érte! Csak nem fogják tán, hisz nem tehet róla, hogy nincs annyi vetőmagja. Meg hátha addig búzához jut valahogy, tavaszihoz, és elveti, és megen-gedik, hogy ősszel rendes piaci áron értékesítse a felesleget.

Magának se vallotta be, de azért még mindig reménykedett, hogy nem lesz ez mindig így, változik majd a helyzet, és ez az egész csak átmeneti. Tápot adott neki az is, hogy novemberben – először mellőzve az országban a vagyoni és a műveltségi cenzust – általános választásokat tartottak, és azokon a Kisgazdapárt győzött, amely leginkább látszott képviselni a földművesek, így az ő érdekeit is. Jómaga mint idegen állampolgár nem szavazhatott, de Júlia, Mihály és Fáni a kisgazdákra adták le a voksukat. A feleségét és az öreget nem kellett befolyásolni, de Fánit győzködni kellett. Nem mintha az más párttal rokonszenvezett volna, hanem hogy egyáltalán szavazzon, mert sehogy sem értette, mi az a szavazás, mint cigánynak ilyesmiben eddig nem volt része. Hogy ne kelljen gyalogolniuk, a kedvükért még be is fogott, és kocsin vitte be őket az iskolához, ahol a szavazóhelyiség volt.

Annál nagyobb volt a csalódása, amikor a hátralévő hónapokban, de még inkább az új évben azt kellett tapasztalnia, hogy semmi nem lett jobb, hanem csak rosszabb. A Kisgazdapárt ugyanis parlamenti többsége ellenére a kommunistákat is bevonta a kormányba. Folytatódott a nagybirtokok kisajátítása, megkezdtek a gyárak, bányák államosítását, és betiltottak minden társadalmi szervezetet, egyesületet, Szajlán még az olvasókört is. A földművesek terhei maradtak, és még szigorúbban léptek fel velük szemben. Elszámoltatási bizottságok járták a portákat, felderítettek és zár alá vettek minden készletet. Ott is zárolták a gabonát és a lisztet, ahol teljesítették a beadást, de ha valaki történetesen adós maradt a beadnivalójával, azt szükségleteit figyelmen kívül hagyva megfosztották minden készletétől. Ráadásul már olyan magas volt az infláció, hogy az a kevés pénz, amit fizettek érte, alig ért valamit, az iparcikkutalvány pedig, amellyel egy idő után helyettesítették a fizetőeszközt, még annyit sem, mert sehol nem lehetett beváltani.

Baji Francival az élen az Árvai-tanyára is kilátogatott egy ilyen bizottság. Mindent lajstromba vettek, és megállapították, hogy hiányzik az árpa jó része. Steve hiába mondta, hogy sem el nem adta, sem el nem rejtette, hanem megpenészedett, és meg kellett semmisíteni. Még ki is bontotta nekik azon a helyen a trágyadombot, hogy tulajdon szemükkel győződjenek meg róla, igazat állít. De csak megbüntették felelőtlen tárolásért, továbbá azért, mert nem jelentette, és önhatalmúan járt el. A padláson tárolt és épen maradt mennyiséget pedig az utolsó szemig elkobozták. A pénzbírság, amellyel ezenfelül sújtották, nem lett

volna vészes, de ezzel egy időben kiszabtak rá egy másikat is. Tavasszal végül üresen hagyta azokat a földjeit, amelyeket vetőmag híján ősszel nem vetett be, és azt is felrőtták neki. A kettő együtt már jelentős összeget tett ki. Nem volt annyi magyar pénze, se olyasmije, amit pénzzé tehetett volna. Csak úgy tudta kifizetni, hogy pengőre váltotta maradék dollárjait, amelyeket még a háború alatt kivett a bankból, és végszükség esetére otthon tartott. Az, hogy teljességgel a másik hazája fizetőeszköze nélkül maradt, már súlyos csapás volt, anyagi és lelki értelemben is. De még így is örülhetett, hogy megúsza ennyivel, nem állították bíróság elé és csukták börtönbe.

Az üresen maradt földek ügye azonban ezzel még nem zárult le. Ha nem akart újabb büntetést, azokon továbbra is természetnie kellett valamit. Kukoricát, krumplit lehetett volna, csak hogy vetőmag híján egyik sem jöhetett szóba. Krumplijuk csak annyi volt, amennyi maguknak kellett, kukoricája meg annyi, amennyi a disznónak. Próbálta kiadni, felesen, harmadosan, de nem kellett senkinek. Földet árendálni, többet természetni! Minek? Hogy többet kelljen beszolgáltatni? Ezzel utasította el mindenki, akinek ajánlotta. Végül, mint hogy eladni még kevésbé lehetett, felajánlotta az államnak. Ő, aki eddig csak gyarapított, növelt, most nyirbált, csökkentett! Még hozzá úgy, hogy egy pengővel sem javult az anyagi helyzete, mert az államnak csak ingyen kellettek. Szinte belebetegedett ebbe a tulajdonvesztésbe. Olyan volt, mintha öncsonkítást végzett volna, mintha levágott és eldobott volna a testéből egy darabot. Sovány vigasz volt, de mégis vigasz, hogy mindazonáltal így két legyet is ütött egy csapásra: megszabadult a művelési kötelezettségtől, és az összterület csökkenésével a gabonát illetően alacsonyabb beszolgáltatási kategóriába került.

Aszályos volt a nyár. Minden megsínylette, különösen a kapások. Csak a folyóka és a tarack nőtt nyakló nélkül. Ekekapázás után annyi maradt a kukorica, a krumpli soraiban, hogy Júliának is be kellett szállnia az irtásukba. Mióta megszületett Jancsika, nem nagyon dolgozott a határban. Gondozta a gyereket, vezette a háztartást és felügyelte a baromfiállományt. Ezeken kívül a konyhakertben is ügyködött néha. Olyankor is, ha egyedül volt ott, hon a kicsivel. Kezdetben pokrócot terített valamelyik fa alá – a fák már nőttek annyit, hogy árnyékot adtak –, ráültette, és ha elmászott róla, vagy eltiptegett, szépen mindig visszavitte. Erre kint a határban most már nem volt szükség, Jancsika közben nagyot nőtt, függetlenebb, önállóbb lett, nem kellett mindig felügyelni. Madárfészek után kutatott a közeli garádban, ült, guggolt a mezsgyén egy foglyul ejtett lepkét, bogarat tanulmányozva, vagy jött, ment, bókászott a sorok közt, amit szintén megengedtek neki, mert volt már olyan értelmes, hogy vigyázott, és nem taposta ki a haszonnövényeket.

Megint következett a július, az aratás ideje, és Steve megint traktor nélkül aratott, hordott. Hogy kevesebb volt az aratni-, a csépelni való, előbb végzett mindennel, de ennél is fontosabb volt, hogy a beszolgáltatás céljára kevesebbet kellett elkülönítenie. Ilyenformán jutott is, maradt is. Jobban mondván inkább csak jutott, mert nem lehetett többé bizonyos abban, hogy ami övé, az az övé, hiszen bármikor felszólíthatták, hogy ezt vagy azt, részben vagy egészben adja át. Minden további nélkül elvehettek tőle mindent, amit természet, amiért dolgozott, nemcsak a szükségleten felül, hanem még a fejadagot is. Nem számított, marad-e kenyérnek valója, és még kevésbé érdekelte őket, mit eszik majd a jószág.

A fejadagot talán mégis meghagyják, gondolta, de az árpával ismét megtehetik, amit tavaly, mikor az összeset elvitték a padlásról. Vagy ugyanúgy rátehetik a kezüket a kukoricára, krumplira is, mikor már lesz, ami még rosszabb lenne, mert akkor nem volna mivel helyettesíteni az árpát, és üres moslékot adhatnának a disznónak. Ha meg a zabjától fosztanák meg,

az kész katasztrófa lenne, mert lovat, pláne igásat nem lehet csak szálastakarmányon tartani.

A kapások betakarítása után ilyen és hasonló félelmek közt kezdte meg, majd fejezte be az őszi munkákat. Határidőre beszolgáltatta a beszolgáltatandókat. Az év hátralévő részében nem vették el a készleteit, és nem szigorítottak az érvényben lévő rendelkezéseken sem, sőt, az a hír járta, hogy az igazságosság érdekében inkább majd enyhítenek rajtuk. Nem hitte, kizárt dolognak tartotta, hogy a kommunisták megállnak itt, vagy visszacsinálnak bármit is. Csak szünetet tartanak, aztán folytatják, egészen addig, amíg minden úgy nem lesz, mint Oroszországban, mint abban a könyvben olvasta, amelyet érzékenységkor buta módon elkoboztak tőle a Keleti pályaudvaron. Ott mindent elvettek a parasztembertől, földet, állatot, igát. Csak a testét, a két karját hagyták meg, de azokkal sem azt csinálhatja, amit akar, hanem amit parancsolnak neki.

Tehetetlenül nézett a jövő elébe, amelyet a jelennél is sötétebbnek látott.

Ezerkilencszáznegyvenhat krónikájához tartozik még, hogy új pénzt vezettek be az országban, Georgie megint iskolás lett, és Imre-Henry hazatért nyugatról.

Júlia üdvözölte a forintot, de ő szinte közömbösen fogadta. Maga is elviselhetetlennek tartotta már az inflációt, mégis azon a nézeten volt, hogy édes mindegy, milyen pénz van, ha neki nincsen. A fia iskolába járásának és Imre-Henrynek viszont örült. A gyerek tovább akart tanulni, és ahhoz el kellett végeznie még két osztályt. Közben bevezették a nyolc osztályt, de amikor az végzett, az iskola még csak hatosztályos volt. Imre-Henry személyében pedig egy hiányzó beszélgetőpartnert kapott vissza. Jelentős volt köztük a korkülönbség, és nem is mindenben értettek egyet, mégis ő volt az egyetlen a faluban, aki nemcsak ismerte az angolszász világot, de kitűnően tudott angolul is. Alakulhatott volna másképp. Életét vesztette volna a koronauradalom gépeinek menekítése közben, vagy továbbmehetett volna Kanadába. Akart is egy darabig, míg Németországban időzött, de aztán inkább mégis hazajött, a feleségéhez és a két gyerekéhez. Kétszeres apa volt már, mert nem sokkal távozása után született egy kislánya is. Szerinte helyesen cselekedett, de tartott tőle, hogy esetleg mégis megbánja majd, hogy így döntött.

GRECSÓ KRISZTIÁN

VERA KÖNYVE

I regényrészlet |

A szivacsosztűmre Jakub bácsi öntötte rá a vermutot. Nem szándékosan, vagy hát ki tudja, Vera látta, de épp csak odanézett, és elkapta a pillanatot, amikor ez a furcsa nevű bácsi mondott valamit. Sára néni felnevetett, erre a férfi is, de csak azután, hogy Sára néninek tetszett, amit odasúgott neki. Együtt kacagtak, a férfi közben bámulta a nőt, résre húzott szemmel, nem is figyelte a poharát, és melléöntötte az italt.

Akkor már nagyon hangos volt Béla bácsi születésnap bulija, borzasztóan füstös a lakás. Vera néha befogta a fülét, vagy kérte Sárit, hogy meneküljenek vissza a szobájába, de a barátnője nem mindig akart elbújni vele, és ez dühítő volt, és

érthetetlen, hiszen rajtuk kívül nem volt gyerek az egész kibírhatatlan partin. Hangzavar a lakásban, a függőfolyosón, de még az udvaron is. Sári szülei nagyon sok embert meghívtak, Vera azon gondolkodott, hogy nem jutott eszükbe, hogy ennyien nem fognak elférni, még leülni sem tudnak, de ez rajta kívül, láthatóan, senkit sem zavart. Mind ittak és kiabáltak, még a papa is, levette a nyakkendőjét, kigombolta az ingét, egyre pirosabb lett az arca, cigizett is, amit otthon soha, legalábbis Vera még nem látta, hogy ilyesmit csinálna.

Csak a mama nem lett kiabálós és izzadságszagú, ő olyan volt, mint mindig, talán egy kicsit szomorúbb. Vera egy idő után már nem is kérdezte meg, hogy mikor mennek, mert olyankor a mama szája lefityvedt, és keserűen a papa felé nézett.

„Remélem, nemsokára.”

Vera is odanézett a papára, aki átölelte Sári apukáját, és azt énekelte, hogy *felkel majd a nap*. Amikor véget ért a dal, visszatették a tűt a lemezen, és megint elkezdődött előről, a szobában fújogtak meg nevettek az emberek, de aztán azok, akik az előbb még fújogtak, ahogy megszólalt a dal, együtt énekeltek Béla bácsival meg a papával, bár őket nem lehetett elnyomni. Harsogtak, *te csak várj*, nem is éneklés volt az már, hanem kiabálás, dülöngéltek egymásba karolva, és közben hadonásztak a kezükkel, mintha valakinek magyaráznának.

Sára néni néha odanézett, intett, nevetett, aztán sugdolódzott tovább a furcsa nevű férfival.

Jakub bácsi akkor érkezett, amikor ők. A papa ismerte a seregéből, ezért ő mutatta be Sára néninek és Béla bácsinak. Mulatságos színjáték volt, Verának már régen elmondta a papa, hogyan kell, de még soha senkinek nem kellett bemutatkoznia, ezért most jó lett volna kipróbálni. Ő is szerette volna elmondani a nevét, esetleg még annyit magáról, hogy alig néhány nap, és immáron negyedik osztályos, az pedig a legmagasabb osztály az alsóban, ezt azért tette volna hozzá, mert a felnőttek el szokták felejteni az ilyesmit, vagy egyszerűen nem is tudják, de ahhoz képest, hogy a papa otthon mit mesélt erről az egészből, meg hogy neki mit kell csinálnia ilyen helyzetben: róla egyszerűen megfeledezett. Ez rosszul esett neki, de szerencsére hamar elfelejtette, mert azon kezdett el gondolkodni, hogyan lehet az, hogy valaki idegen embert hív magához vendégségbe. Ezt meg is kérdezte a papától, de ő csak annyit mondott, hogy Jakub bácsi az új koncertmester; ezt is csak úgy kutyaftában.

Nem volt se ideje, se türelme beszélgetni, Vera még nem látta ilyennek, mintha valahová aztán is sietett volna, hogy megérkeztek, mindig forgatta a fejét, és akárhogy fordult a mama, egyszer csak megint háttal állt neki. Vera számolta, háromszor is kiesett a papa kezéből a ropi, gyorsan itta a borokat egymás után, lehúzta az egész pohárral, és csak azt figyelte, ki jön. Hangosan köszönt, ha belépett valaki. Vera látta, hogy a mama haragszik, mégis csak halkan, kedvesen súgta neki.

„Lassabban, Gábor, baj lesz!”

Vera megkérdezte, mit csinál egy koncertmester, mert izgalmasnak találta ezt a szót, a cirkusz jutott róla eszébe, a koncertmester talán ott varázsol valamit, de a mama szerint Jakub bácsi hegedül, és kész, ő fontos hegedűs a zenekarban, ezért nevezik koncertmesternek. Vera csalódott volt, már többször is végig kellett ülnie hangversenyeket, nagyon sok hegedűs van olyankor a színpadon, de hogy az egyik fontosabb lenne, mint a másik, azt nem vette észre. Az viszont tetszett neki, hogy Jakub bácsinak azért van ilyen mókás neve, mintha félre lenne mondva, mert lengyel.

Sári meg ő ezután végre behúzódtak a barátnője szobájába. Vera nagyon szeretett ott lenni, Sárinak mindenféle csodája van, hosszú lábú, öltöztethető sírós babák, és egy etető is, meg legó, ami nagyon jó dolog. Vera azt szerette és irigyelte a legjobban, mert a legóból, ha sok van belőle, bármit lehet építeni, hidakat is, mint a papa, és Sárinak egy egész nagy dobozzal vett a dollárboltból az apukája, mert legót csak ott lehet kapni, ő meg hiába kérte, hogy hozzanak neki is, elég egy sokkal kisebb dobozzal, amiből csak egyetlen hidacskát lehet felépíteni, a papa mindig azt felelte, hogy nekik nincsen valutájuk, ami nemcsak boszszantó volt, hiszen Sáriéknak valahonnét mégiscsak van, de érthetetlen is. A dollárboltba biztosan dollár kell, és nem valuta.

Ha ez nem lenne elég, Sárinak olyan távirányítós autója is van, aminek nincsen vezetőke. És az autó mégis azt csinálja, amit az irányítóval utasítanak neki. Ráadásul nem olyan béna, apró kormány van a távkapcsolóján, mint amilyen a zsinóros Skodákon szokott lenni, hanem karok vannak rajta. Amelyiket előre meg hátra lehet nyomni, azzal megy előre vagy hátra, amelyiket oldalra, azzal jobbra meg balra. Vera ugyan nem értette, minek egy lánynak rádiós raliautó, de azért ő is mindig kipróbálta, ha itt volt, és persze ha volt benne elem.

Mondjuk egy dologra igazán jó volt a ralikocsi: nagyon fel lehetett idegesíteni vele a fiúkat az osztályban, még Végső Danit is, aki különben minden másban irtó menő, farmerban jár, és még számkijelzős kvarcórája is van. Igaz, hogy a háta mögött azzal csúfolják, hogy azért számos, mert a rendes óráról nem tudja leolvasni az időt, és ebben a matematikaórán látottak szerint lehet is valami, de azért Végső Dani mégis a legvagányabb fiú az osztályban, és még ő is elsápad, ha meglátja a rádióirányítású, sárga-kék kocsi.

Vera szerette volna tanítani a babákat. Elrendezni őket, aszerint, hogy kire emlékeztetnek az osztályból – nehezen ismerte volna be, de már hiányzott az iskola, nem bánta, hogy néhány nap múlva vége a hosszú nyári szünetnek –, szóval nagyjából úgy ültetni őket, ahogy az osztályban, aztán újrafésülni a lányokat, mert rendetlen a hajuk, a fekete baba olyan, mint Dudás Jutka, a barna lány baba meg, bár nem hasonlít, jó lett volna Langalétának. De a babákhoz ma nem lehetett hozzányúlni. Sári szerint a mamája tiltotta meg, de Vera ezt nem tudta elképzelni, hogy Sára néni érdekelné, mit csinálnak, soha nem jön be ide, még takarítani sem, mert Sáriékhoz mindennap jön egy néni, aki elmegy a piacra, visszarakja a babákat és a játékokat a polcra, nagyon simára vasalja ki a Sári köpenyét, és irtó finom sonkás szendvicset készít uzsonnára. Akkor hogyan is jutott volna az anyukája eszébe, hogy a lány babákkal törődjön, amikor valószínűleg azt sem tudja, hogy vannak ebben a szobában babák? És miért éppen ma, amikor ő itt van?!

Miért éppen most nem lehet velük játszani?

Végül nem vitatkozik, nem akar összeveszni a barátnőjével, akkor sem, ha ez most elég rossz érzés, a gomolygó gyanú, hogy Sári hazudik, és igazából ő nem akarja, hogy babázzanak. De vajon miért?

Bejönni is alig akart, és most is úgy ül az ágy szélén, mint aki folyton azt várja, hogy nyílik az ajtó, mindig odanéz, de nem nyílik, a Vera mamáján kívül senki sem kíváncsi rá ebben az irtózatos hangzavarban, hogy ők hol vannak.

„Elég volt!” mondja Sári, amikor ő le akarja venni a polcra a *Gazdálkodj okosan!*-t.

„Miből volt elég?” kérdezi Vera, mert ez már nemcsak rosszul esik, de dühítő is.

Mit csinálnak itt egész délután, ha nem lehet játszani? Haptákban állnak? Sári nem válaszol, megint kifelé néz, a szoknyáját igazgatja, Vera végignéz rajta, és meglepődik magán.

Amikor megjöttek, majdnem felsikított, annyira tetszett neki a barátnője ünneplő ruhája, most meg úgy látja, hogy nevetséges, olyan, mint a gonosz lányok báli hacukája a *Hamu-pipőké*ben, túl puccos, komikusan fodros, csipkés, mint amikor ki van mosva a sok függöny, és a mama még nem tette őket vissza az ablakra.

És a haja is nagyon furcsa. Először azt is szépnek látta, de most tiszta kabaré, sok fényes csat van benne, a csatokon brossok, nem katicások, mint máskor, és fel van tűzve, oldalt lakkozott loknik lógnak le, olyan, mint a felnőttké, amikor azt hiszik magukról, hogy szépek. És mintha korpás is lenne a feje, de az is lehet, hogy valamit még a lakkon kívül is ráfújtak a hajára, talán csak a sok csillám ragadt oda a bőréhez. És különben is: minek kellett így kiöltözni? Ez az ünnepség nem róluk szól, ők még kicsik ehhez, nyilvánvaló, hogy csak azért lehetnek itt, mert vagy nem tudják, vagy nem akarják őket hová tenni.

Vera elszomorodik, azt találgatja, hogy ha babázhatna, és jókedvű lenne, vajon akkor is ilyeneket gondolna magában? Akkor is észrevette volna, hogy rémes a Sári szoknyája és a frizurája? Vagy akkor nem is figyelne rá? Sőt netán még tetszene is neki? Megborzong, próbál másra gondolni, mert az megijeszti, hogy őt egy kis babázással ennyire befolyásolni lehetne, nagyon nem szereti, ha gonoszságon kapja magát, mert a gonoszság nem múlik el, és minél több derül ki belőle, annál több lesz egyben.

Sári kacagása riasztja fel, a barátnője kineveti, hogy mennyire el tud gondolkodni, még a szája is kinyílik közben, mintha elfelejtené tartani az állát. Vera dühös lesz, ez az elevenébe vág, a mama is ezt szokta mondani, hogy „felköti az állát, ha mindig leesik”, de hát ha valamit alaposan végig kell gondolni, ha valami őt nagyon foglalkoztatja, akkor nincs ideje arra figyelni, hogy csukva van-e a szája. Micsoda hülyeség ez! De a mama szerint akkor sem illik tátott szájjal bambulni, mert ő már nagylány. Hiába mondja, hogy szerinte ezekből egyik sem igaz, mert egyfelől még kicsi, másfelől meg nem bambul, hanem töpreng. Ezt a szót a papától hallotta, töprengeni sokkal elegánsabb, mint gondolkodni.

„Hagyd abba!”, mondja bosszúsan, de Sári tovább nevet, most már erőlteti, műnevetés, rosszul csinálja.

„Borzalmas színésznő vagy!”, mondja Vera, és abban a pillanatban a szájához kap, hogy csúszhatott ki rajta ilyen aljasság, Sári minden vágya, hogy valóban az legyen, ahogy az anyukája, és már több színdarabban is szerepelt, persze olyanokban, amelyekben gyerekszereplők is vannak. De Vera nem erre gondolt, ő csak az erőltetett nevetés miatt mondta. Aztán egy villanásra eszébe jutnak az előbbi kétségei, a nyomasztó gondolatok önmagáról, amit Sári puccos szoknyája meg feltűzőtt haja indított el benne, és ebben a pillanatban már egyáltalán nem biztos benne, hogy igazából miért is mondta ezt.

„Nem úgy gondoltam!”, mondja gyorsan.

Sárinak remeg a feje, mint felelés előtt, kirohan a gyerekszobából, be a tömegbe, Vera lép egyet, hogy utánamegy, de olyan füstszag árad onnét, hogy semmi kedve elindulni, és annyira nem is bánja ezt a gorombaságot, a babák miatt sem, meg a Sári gúnyolódása miatt sem. Kering a fejében az önvád, de próbál nem figyelni rá, nem akar arra gondolni, hogy ez az előbb szándékos otrombaság volt-e, arra meg végképp nem, hogy amikor látta Sárit a színházban, az igazából tetszett-e neki, vagy csak szurkolt a legjobb barátnőjének.

Áll a folyosón, a nagyszoba felé néz, nem mer visszamenni a kishálóba, ha Sári kijön, legalább azt lássa, itt várja. De a lány sehol. És most, meglepő módon, a folyosó is üres, az emberek vagy kint vannak a függőfolyosón és az udvaron, vagy bent a szobában, mindkét

irányból nevetés, kiabálás hallatszik, de a folyosó és a konyha üres, nagyon jó illat száll ki onnan, és egyébként is meleg van a lakásban, de a konyhából sűrű forróság árad. Vera elindul, hogy megleszi a süttőt: szereti nézni, ahogy sül a tészta.

Ekkor nyílik az ajtó.

Egy fiú jön be, csak kicsit lehet idősebb Veránál, mulatságosan néz ki, nagyon göndör, vörös haja van, és az arca csupa szeplő, hatalmas, fekete bogárszeme van, nem lehet más-hová nézni, csak a szemébe, olyan nagy és olyan sötét. A fiú megáll, Vera érzi, hogy mosolyog, nem akar, de a szája nem engedelmeskedik neki, a fiú egy pillanatig nem mosolyog vissza, mintha távolabbról jönnének most a buli zajai, aztán széles vigyorra húzódik a szája. Dülledtek a szemfogai, mint egy vámpírnak. Nyújtja a kezét.

„Lehoczky Jozef vagyok.”

Egy kicsit meghajol, ami olyan, mintha valami régi filmben történne, talán ezért roggyan meg Vera térde, vagy csak rosszul lép, de az biztos, hogy egyáltalán nem igaz, amit Sári mond, aki ekkor lép ki a nappaliból, hogy ő pukedlizett volna, ő azelőtt nem is ismerte ezt a szót, és ez, szerinte, mindent bizonyít.

Vera leginkább magának mondja ezt mindig, hogy a „pukedlizés kizárva”, mert ő azt sem tudta, mi az, Sárral később elég sokat vitatkoznak erről, mi történt a bemutatkozáskor. És ő azért bizonygat mindent ilyen határozottan, hogy magát is meggyőzze. Mert az az igazság, hogy valamiért nem emlékszik rá, mi történt, hogy ő egyáltalán mondta-e a nevét, vagy nem. És miért rogyott meg a térde, ha megrogyott egyáltalán.

Sári ettől kezdve úgy nevet a buliban, mint az anyukája, és mindig ott akar lenni, ahol a felnőttek. Most már szó sem lehetett róla, hogy elhúzódjának, pedig Vera már azzal is be-érné, ha bemehetnének, nem baj, hogy nem szabad babázni, csak ne csípje a szemét a füst. A friss süteményből alig marad, a mama megfogja a vállát, hogy nem illik odarohanni, de a felnőtteknek senki sem fogja meg a vállát, és ők láthatóan nem hallottak róla, hogy nem illene a tálca köré tömörülni. Mire a sütemény beér a szoba másik felébe, már csak a széle van, arra meg alig jut csokoládé. Sári még abból sem kér, pedig imádja az édességet, a csokoládét különösen, de most feltartja a kezét, és úgy int, hogy „ugyan”, csuklóból, mintha az anyukáját parodizálná. Sári néni szokta így, csak ő valahogy ügyesebb.

Csak állnak ott körben, mindenkinek háttal, Jakub bácsi meg Jozef, aki éppen olyan furcsa, mint a bácsi, szóval minden bizonnyal a fia, és ott van Sári meg az anyukája. A lányok folyton nevetnek, néha Jakub bácsi is mosolyog, de amennyire Vera látja, mert persze nem nagyon néz oda, Jozef soha.

**SZILASI
LÁSZLÓ**

I regényrészlet I

KÉSZ REGÉNY 2.0*Poletti Lénárd emlékiratai*

(1990)

Tarditsék meghaltak. Ekkor már Hriscsány is. Kánya Szilárdot réges-rég megfojtotta Bogár János. Palatinusék maradtak nekem.

Ekkoriban már nem volt olyan nehéz a nyomozás. Írtam egy levelet a kanadai, egyet meg az amerikai magyaroknak. Feladtam a postán. Vártam a választ. Néhány évvel korábban mindhárom műveleti rész életveszélyes lett volna.

Eltelt néhány hét. Kandalló. Füles bőrfotel. Teveszór takaró. Pablo Casals Bachot játszik. Egy meglepően száraz tokaji furmint a Palandor-dűlőből. Néha-néha ráfanyalodom a középkorú takarítónőmre, némi felár, de nekem már megteszi. Az én adventem így nézett ki akkor.

Kanadában egyáltalán nem voltak Palatinusok. A kinti magyarok elküldték a teljes 1956-os menekültlistájukat, hátha gyanús lesz valamelyik név, hely, időpont, de nem találtam semmit. Az amerikaiak azonban pontosan fogalmaztak, röviden, de éppen eleget.

„Tisztelt Uram! A Palatinus családnak az Államokban élő idősebb tagjai már hosszú évekkel ezelőtt elhaláloztak. Az új generációval kapcsolatunk megszakadt. Tagjai az Államok számunkra ismeretlen helyén tartózkodnak. Egyetlen figuráról van hírünk: a legfiatalabb fiú, Georges J. Palatin, 1957. 06. 27., az Új Mexikói Taosban él. Utolsó híreink szerint a Plaza la Fonda 5. szám alatt bérel lakást. Végzettsége szerint történész, jelenlegi munkahelye az Ernest L. Blumenschein House Library, ő a helyi fiók vezetője.” Üdvök és tisztelet, aláírás, dátum, pecsét.

Írtam egy levelet ennek a Georges-nak – a biztonság kedvéért angolul. Pozitív válasz érkezett. Vonattal mentem fel Pestre, a Szabadság térre, Mindszenty azilumába, az amerikai nagykövetségre. Békéscsabára pedig néhány hét múlva taxival, úgy vettem meg a repülőjegyet.

Néhány levél, előzetes művelet, aztán indultam is. Nagyon siettem. Talán nem kellett volna ennyire.

Tardits, egyetlen helyi barátom halott volt. A tábort túlélte, de aztán elvitték őt is az ötvenes évek magyar tudatmódosító szereit. Én küldtem el innen, és nem mentem utána. Volt bennem lelkiismeret-furdalás, bizonyos értelemben az zabálta fel az életemet az elmúlt évtizedekben. Azoknak az esztendőknak alig maradt emlékezetük. Orsolya megmentése, a cselekedetem emléke, az tartott életben. De Tardits doktor halálát még 1990 körül is jólesett volna azért levezekelnem. Azt gondoltam, nem lesz rá alkalom. Most mégis eljött. Választhattam volna a szívinfarktust. Nem azt választottam, ehelyett elrepültem az Amerikai Egyesült Államokba. Egyszer voltam Bukarestben, ennyi volt a tapasztalatom.

Most mások voltak az arányok. Egyre kisebb gépek, egyre rövidebb távok, de még azok is nagyok, azok is nagyon hosszúak. Taos Regional Airport. Georges ott állt az áttetsző üvegajtók túloldalán. Megismertem volna – pontosan úgy nézett ki, mint az anyja, csak az orra alá ragasztottak oda egy lelógó betyárbajuszt –, de a kezében ott libegett a hívogató tábla: Lenard Poletti, Bekescsaba, Hungary. Vidám pofa volt, rokonszenves ember, talán én sem lehettem akkor igazán szomorú. Valami miatt mégsem öleltük meg egymást.

Elvitt vacsorázni, igazán kellemesek a határon átsugárzó mexikói ízek, jókat ittunk, és bár tényleg csak angolul beszélt, viszonylag jól eldiskuráltunk. Aztán elhozott ebbe a motelbe, 64-es út, Red Willows Motel, Taos, Est. 1968. Kaptam tőle két éjszakát meg két napot. Azt mondta, holnapután este eljön értem. Felhív előtte, addig nyugodtan pihenhetek.

Majdnem végigaludtam a negyvennyolc órát. Tardits doktorral álmodtam. Súlyos sebekből vérezve vonszolta magát a sivatagban, kemény volt és nehéz, mint a gyalog maradt lovagok harci páncélzata, de amikor a dűne tetején visszafordult, halott és csupasz teste, kivérezve, ott feküdt már mögötte a távoli homokon.

Idejében megjött a telefon. Alig akartam hinni a szememnek: Georges J. Palatin egy hatalmas, fekete Volgával érkezett. Kopott mokaszin, rövidnadrág, rövid ujjú ing, szalma-kalap: úgy nézett ki, mint egy magyar disszidens, aki nagy pofája ellenére sem vitte túl sokra odakint, a nevetése viszont körberöhögte saját kelet-európai eredetét meg az egész bűdös magyar pereputtyot. Az autót még az apjától örökölte. Ő a Szovjetunióból hozatta magának az utolsó évekre. Hajóval fogunk hazamenni, hatalmas óceánjáróval, családi kedvezmény. Ezzel a Volgával hajtunk Csabáig. Georges garázsban tartja, minden héten megjárta. Most nekem tartogatta a járművet. Élvezte, hogy mindenki rácsodálkozik: talán egy elfelejtett Plymouth. Mexikói kávékat ittunk, rummal és csokoládéval, meg formátlan jégöntöbcskéket némi vízzel, citrommal. Csak utána hívott el az otthonába.

Tequilát kellett inni. Aztán kisütött némi darált marhahúst, Cortez emlékére spanyol mazsolával és tabascóval, az aztékok emlékére leöntötte felpépesített főtt kukoricával, betette a sütőbe. Vártunk, ittuk a sört, remek volt, már a sült étel gőzeitől jóllaktam. Utána akadt egy kis sajt meg néhány különös gyümölcs, amiknek azóta már a nevét is elfelejtettem.

Amikor 1942 környékén Tardits doktor új házat építtetett maguknak, a munkálatok végére – ahogy az talán illik is – elfogyott a pénze. Kifizette a munkásokat, aztán csak kódorgott az üresen kongó épületben, merthogy bútorra már nem futotta. Minden ízében modern épület. Az előző század végéről származó bútorokkal. Kénytelen volt belemenni ebbe az öszvér-megoldásba. Hriscsány, Kánya és Palatinus teljes mértékben megelégedett a helyzettel, talán észre sem vették a különös diszcrepanciát. Én meg csak emlékeztem. Ültem a házban, tetőtől talpig vasban, kőben és üvegben, és azt kell mondanom, tökéletesen jól éreztem magam a cifrára faragott, többmázsányi súlyú, hegyméretű keményfa darabok között. Másnak – talán – fájna. De ezt – legalább – nem lopták el.

Az eredeti tervem az volt, hogy felajánlom az amerikásoknak a régi házukat. Én már aligha élek sokáig, az épület pedig távol van tőlük, de ha megöröklük, csak kezdenek vele valamit. Legfeljebb visszaszáll a községre, lesz belőle helyi műemlék, turistacsalogató intézmény, ők meg majd szponzorálják, jó messziről. Végül másra jutottam. Tardits doktor nem lenne elégedett a megoldással. Hosszú, drága mesterkedés, mindennemű eredmény nélkül. Az ő elveszettjei nem ezt érdemlik. Hanem mit érdemelnek? Sokáig gondolkodtam ezen. Végül arra jutottam, hogy nem a házat, hanem a bútorokat, a nehéz garnitúrákat fo-

gom nekik adni. Hiába a jó emlékezés: azok a tárgyak nem kellene nekem. Nincs hozzájuk jogom, érdemem. Nem kérdezek, adom.

Megkerestem a szomszéd faluban a műbútorasztalost. Fiatalember, kék szem, lengyelországi inasévek. Megbeszéltük vele a dolgot. Az volt a titkos feladata, hogy rendszeresen járjon át a házamba, és szerelje lapra a századvégi bútorokat. Eleinte nem akart kötélnek állni. Bécsi technológia. Nehéz pácolatok. Ősrégi lakkok. Feszegessem szét? Fűrészeljek? Fúrjam ki az évszázados tipliket? Lapra szerelni a történelmet? Barbár munka. Ne csináljunk ilyet! Könyörgök, ne! Kénytelen voltam beavatni. Szétszereljük a gyűjtemény darabjait. Egyenként becsomagoljuk őket. Elküldjük Amerikába. Ott a helyük. Nekem elhiheti. Gondolkodott egy napot. Aztán még egyet. Kért egy kis felárat ő is. Aztán nekilátott.

Szekrények, ágyak, asztalok, székek, fotelek, könyvespolcok, kávézóasztalkák, fogasok, hintaszékek: vagy egy hónapig tartott a munka. Megszerette a pusztítást. A végére már segédeket is hozatott. Aztán mehettek a csomagok az Államokba. Hajón utazott a küldeményem. A hosszú út végén egy taosi tárológarázsban raktározattam el az egészet, a fuvarozó postán küldte el nekem a titkos számkódot. Hogy meg tudjam jegyezni, én adtam meg a számot: 904-556-5790. Ha kell, küldenek egy szállítóbrigádot, benne van az árban. Egy évre vállalták a tárolást.

A repülőjegyeimet a kód megérkezése után váltottam ki. Aztán kamionba ültettem a kétegyházi műbútorasztalost meg a segédeit, hogy menjenek el valamelyik bécsi IKEA-ba, és rakják tele a házat az ő eldobható holmijukkal. Hadd örüljön a takarítónőm. A végén, úgy látszik, ő lesz az örökösöm. Meghozták a cuccot. Össze is rakták a darabokat. Egy ideig még elücsörögtem közöttük. Aztán felültem a gépre.

Ültem tehát Georges J. Palatin lakásában, Taos, New Mexico, Plaza la Fonda 5. Nem bérelte a főtéri lakot – a hatalmas nappalit, a hálószobát, a konyha-ebédlőt, a fürdőszobát, erkélyt –, hanem birtokolta. A testvérei minden örökségüket nekiadták, hiszen (jogászok és orvosok lévén) összehasonlíthatatlanul jobban kerestek nála. Onnan járhatott be a kis könyvtárcsájába. Néha teniszezett, néhány éve Albuquerque-ben, egy öregfiú-bajnokságon a táblára került. Georges boldog ember volt. Bizonyos értelemben Gabriely Györgyre emlékeztetett, a fiatal Gabrielyre, akit azóta sem láttam. Az az igazság, nem is értettem, mit keresek Palatin lakásában, Taosban, a Békés megyei Gerláról, jól konzervált öregember. Összesen annyi pénzecske volt nálam, amiből két hetet kihúzhattam volna még a Red Willowsban. A továbbiakra nézve nem volt semmiféle tervem. Neki kellett vágnom a feladatomban. Beszélni kezdtem. Fölajánlottam neki a gerlai házat.

Kedves Georges. Megkerestelek benneteket. Eljöttem hozzátok. Ismertem otthon apátokat. Ti már egy másik generáció vagytok. Nem tudtok magyarul. Soha nem jártatok Magyarországon. Azt szeretném, hogy legyen a tiétek a régi ház. Most én lakom benne. Nektek adom. A könyveket, ha megengeded, megtartanám. Tőletek, úgy gondolom, az a sok régi német amúgy is távol áll.

Georges, már mondtam is, végzettségét tekintve történész. Tulajdonképpen mindent értett. Hosszan, komolyan nézett rám. Láta Tarditsot és a feleségét, látta Hriscsányt és Achsot, látta Kányát és Bogár ítélet-végrehajtót, látta a saját szüleit, és talán engem is látott, Orsolyával, az oroszok között, meg ahogy a kék inges milicisták között hallgatom az első titkár undorító békebeszédét. Bólintott. Főlnézett.

Bocsánat. Az éppen úgy nem a miénk, ahogyan nem a magáé.

Sorry, that is just as much not ours as it is not yours.

Nehéz mondat, valahogy így mondta, talán nem is emlékszem elég pontosan.

Bocsánat, azt mondtam én is: bocsánat. Tarditsék zsidók voltak, zsidók voltak mind, az is, aki nem. Tardits maga választott, a maga választotta zsidóságot választotta. És visszajött. Ült a háza előtt a porban, mert azt elfoglalta Hriscsány Andor, Kánya Szilárd vagy a maga apja, régi laboránsom, Palatinus Gyula. Talán tudtam, hogy nem fog kelleni magának. Mire is kellene. Innen, Taosból. Miért is lenne benne érdekelt. Nem az enyém. Nem is a magáé. Ezt a nemet megérttem. De a bútorokat, a bútorokat el kell fogadnia. Fából vannak, réges-rég kiirtott erdők fáiból. Régiek, nehezek, nagyok. Nekem nem megy. Magának kell közöttük élnie.

Fölhívtam a számot. Bemondtam a kódot. Megadtam a címet. Indulhatnak. Hozhatják. Georges mindenre odafigyelt. Egy szót sem kérdezett. Amikor csöngettek az ajtón, maga nyitotta ki.

Hatalmas emberek érkeztek. Sokan voltak. Vastag zoknis bakancsok, oldalzsebes rövidnadrágok, atlétatrikók. Kalapácsok, feszítővasak, kötelek, gurnik. Hozták a többmázsás tömböket. Vastag papírburkolat, alatta valami nagyon nehéz és kemény. Szekrények, ágyak, asztalok, székek, fotelek, könyvespolcok, kávézóasztalkák, fogasok, hintaszékek. Nincs rajtuk fogás. Nyikorog rajta a csupasz tenyér meg a munkáskesztyű, hiába erős a palesztin vagy izraeli férfi, nem bírja tartani. Leteszik, lihegnek, tolják. Pihennek kicsit, nem szégyen, továbblökdösik. A csomagok picike fémdarabjai fejhangon csivitelnek, aprócska meneteket vágnak a parkettába. Telehordják a hatalmas nappalit, színig van a hálósoba, csordul-tig a konyha-ebédlő, dugig a fürdősoba. Az erkélyen ácsorgunk. Az is telik. Ki tudja, talán sohasem fogunk visszajutni, itt fogunk elpusztulni, ezen a déli fekvésű erkélyen, Mexikó határán. Agyonnyomtak a bejövők, mint a régi falvakban házba besorjázó férfiak a gyilkost: hóhér nincs, a büntetés jogos.

Köszönöm. Igen, teljesen elégedett vagyok. Még alá kellett írnom valamit. A foreman intett, már el is mentek a rakodók. Ültünk az átható papír- és faillatban. A légkondicionáló gépezet lassan mindent visszahűtött. Még egy tequila. Esetleg még egy. Béke volt, talán még szeretet is. De beszélgetés, az nem volt már. Taxit hívtam, úgy mentem ki az országúti motelbe. Georges-zsal nem találkoztunk többet. Majd csak lesz valahogy, erre gondoltam akkor.

Másnap reggel béreltem magamnak egy autót, kimentem vele a hegyek közé. A város úgy feküdt a völgyben, mint egy tál hideg kocsonya. Nagy levegőt vettem. Úgy éreztem, maradéktalanul eleget tettem Tardits doktor kívánságának.

Valamennyiük közül csak ő jött haza. A többiek ottmaradtak. A másik oldalon, ahonnan nincsen ide átjárás. Nyomozni jött haza, azért küldték, hogy nyomozzon nekik. Úgy éreztem, tudtam segíteni nekik. Megtaláltam azoknak a nyomait, akik novemberben azonnal elhagyták a házat. A szülők már meghaltak. A gyermekek szétszórta élnak. Hálaadásakor van a találkozójuk, valamelyik közép-nyugati családnál, aztán visszaülhet mindenki a maga gépére, egy évig újra béke. Nem maradhat a maga helyén, mozogjon hát a régi bútor. Elhoztam őket egészen idáig. Nézzék, legyenek ezek a tárgyak az ő régi és különös üvegablakaik. Elégedett voltam a helyzettel. Abban azonban egyáltalán nem voltam bizonyos, hogy éppen őt, Georges J. Palatint (1957. 06. 27., Taos, New Mexico, Plaza la Fonda 5.) kellett megterhelnem ezzel az egész üggyel. Derűs, rokonszenves ember. Kicsit talán magányos is. Gyermekek volt még, vagy nem is élt, teljességgel ártalmatlan figura. Miért éppen őt.

Bonyolult ügy, nem is tudom, mi hozta létre. Megoldani szinte lehetetlen. Hirtelen hatalmas hálát éreztem az egész életemben utált első titkár iránt. A múltak eltiltásával ezt

a problémát megoldotta nekünk. Nem volt rá megoldás, mert nem létezett ez a probléma. Abban a távoli országban ez lett a helyzet. Onnan viszont el lehetett utazni. Most itt állok a kontinens közepén, a Taos Mountain legtetetjén. Az alföldi látvány homályosabb.

Még néhány év, évtized, és senki sem fog élni a velem egykorú, ásókező gyilkosok közül. Nem lesz életben olyan ember, aki valaha is gonosz parancsot adott volna. Végrehajtók maradnak, aztán már azok se. Talán büntetni is kellene, én nem tudom. A bútorokat emlékeztető tárgyaknak szántam. A botlatókő és társai kicsiny és látványos darabok. Veszélyes, szép tárgyak, talán életveszélyesek is, de van bennük valamiféle látványos kivagyiság. Lásd, én emlékeztetek! Olyan, mint a hegycsúcs. Tele van szórva a kudarcot vallottak színes holttestével. Magas, látványos, zajos. Barlangok kellenének inkább. Sűrű és nehéz helyek, sötétek és hidegek. Alaposan telerakva. Kígyózz közöttük. Juss ki nehezen. Tardítsnak igaza volt.

Azt kívánom én is: éljetez örökké. Golyó ne fogjon. Víz meg ne fullasszon. Ne ártson a méreg, ha öngyilkos akarnál lenni. Senki téged egy ujjal ne bántson. Eltelik ezer év, százezer és százezer, a föld egyszer kihűl, nem lesz egy fűszál, egyetlenegy élőlény nem marad, de megmarad egyetlenegy, te. Sötétségben és fényben, beszédben és némaságban egyedül te maradj ezen a világon. Isten is meghalhat egyszer. Csak te élj örökké. Ne örülj meg. Mindig emlékezz. Ennyit akarok.

Beültem az autóba, egy régi Plymouth volt, ritka darab, mentem vele lassan a városba. Visszavitettem a kölcsönzőbe, megebédeltem, elmentem a motelbe, befeküdtem az ágyamba. Azóta várom Héderváry Orsolyát.

Az idill megismételhetetlen. Már az újramondása is giccs. Ütött-kopott klakkom fiatal delfinek színében pompázott. Ébenfa nyelvű umbrellám vigyorgó majomfeje feledtette a belső stiletót. Virágot tűztem a gomblyukamba, kalapot emeltem, kezét csókoltam a feleségemnek, megforgattam Vivi mamát, megvakargattam a kutyák füle tövét, búcsút intettem mindenkinek, kiléptem az utcára. Közönséges hétköznap. Szerda, nyolc óra harminc perc. Gerla, Békés megye, Magyarország, 1943 tavasza, sok-sok éve már. Doctor chemiae Poletti Lénárd harcba indul a kisközség főterén. Ilyen volt az a reggel, így emlékszem most.

Nem volt kedv és nem volt alkalom a lábadozásra. Egy hajnalon egész egyszerűen arra riadtam fel, egyetlen csendes harangkondulás, hogy meggyógyultam. Olyan egészséges vagyok, akár a vadállatok. Épp akkor kelt fel a nap. A házunk mögötti kis réten, harmatos fűben, mezítláb, egy szál alsónadrágban végeztem a korábban gyűlölt tornagyakorlatokat. Öreg vizsláim zavartan néztek. Szegény gazda. Vele meg mi történhetett. Recsegett-ropogott mindenem, erősen dobogott a szívem, de azon a hajnalon minden jólesett. Futottam néhány kört, vágattam és ugrándoztam, indián csatakiáltásokkal, rikkantgatva, akár a bolondok. Ez sem volt elég: kézen is tettem néhány lépést. Repülni is akartam, nem sikerült. Vivi mama először rosszul lett, aztán elájult, később fenyegetőzött, megárt, doktor úr, megárt, szólok a nagyságos asszonykának, legyen esze, de végül mégiscsak sikerült táncba vinnem, ezt akarta ő is. Nehéz volt a teste, sokszoros a vidámság. Keringőztünk, a kutyák is, daloltak a madarak, karattyoltak a fák, Vivi mama könnyezve nevetett, és én ordítva és énekelve igeneltem az én egyetlen életemet.

Nem volt könnyű. Az intim együttlét kölcsönözte cinkosságot aljasul kihasználva végül mégiscsak sikerült megkaparintanom tőle a reggeli elkészítésének jogát. Ahogy jókedvemben csinálom: sonkás rántotta, friss retek, vajas pirítós, eperlekvár, pisztácia, feketekávé, gyümölcs, és a hübrisz: némi pezsgő. Mindez – a teljes konyhai bútorzat megmozgatása árán – a hátsó kertben, bokrok ölén tálalva.

Könnyű fürdő után, frissen borotválkozva, illatosan, könnyű, világos nyári öltönyben, üdén és kíváncsan, tökéletes eleganciám kora reggeli teljében, udvariasan és szerelemmel, de a meglepetés kedvéért setét rosszkedvet mímelve ébresztettem és hívtam a reggelihez fiatal feleségemet.

Nehéz lett volna nem átlátnia rajtam. A selyem hersegve szakadt. A nyakkendőm csokrába meg a maradéktalan eleganciámba fektetett munkám hamar kárba veszett.

Aztán rohantunk a kertbe, mint a gyerekek, és a hatalmas reggeli közben, mint egy nagyon kékvérű és nagyon agg pár, elmélyülten, degeszre tömött pofával, komolykodva, de ki-kirobbanó nevetésekkel elemeztük az időjárást, kulturális eseményeket, hazai és világpolitikát, Herz-féle szalámi és friss paradicsom, sajt és méz rejtett összhangzatát.

Utána kávé, pisztácia, pezsgő. Még egy kortyot, kedves Ubul?

Párizs, Bukarest, Taos: hol a te fullánkod?

Haljak meg azonnal, abban a szempillantásban, mihelyt e reggelt elfelejtem.

Nem felejtettem el; még élek.

Ha élet ez. Kosztot, kvártélyt előre kifizettem, a pénzem elfogyott. Autóm már nincs. Mozogni nem tudok. Teljesen egyedül vagyok. Irataimat, ezen emlékiraton kívül, összegyűjtöttem, leadtam a recepción, s megkértem a mexikói nőt, hogy baj esetén adja oda a csomagot legközelebbi helyi hozzátartozómnak: Georges J. Palatin, Taos, Plaza la Fonda 5. Kérdezte, van-e baj, készülődik-e. Nem, mondtam. Nincs, nem is lesz, biztonsági jellegű az intézkedés. Gyanakodva nézett rám, az üvegből óvatosan figyelt egy picike kígyó. Megkínált, kapóra jött egy pohár, aztán meg még egy. Méreg, mondta, öl. Már érzem is, kedvesem. Fölmentem a szobámba, aludtam reggelig. Reggeli előtt jólesett volna még egy kis mezcal, de a mexikói ribanc akkor már nem adott.

Fölfaltam mindent. Addig ittam a kávé, amíg el nem fogyott az asztalomról. Utána máshonnan loptam. Egy egész órába került, mire a cukorral és a koffeinnel annyira fel tudtam magam pörgetni, hogy vissza tudtam menni az ágyamba. Kezemben lassan hűlt a mocskos bögre. Láttam és hallottam mindent. Értettem is. Nem kellett írnom. Nem volt rá szükség.

Az ablakszárnyak nem teljesen sima üvegtáblákból álltak. Ósdi a szabvány, talán nincs is technika. Ránéztem a felületre, az anyag nem volt homogén, hullámok és mélyedések nagyították és kicsinyítették a kinti látványt: parkoló, 64-es út, sivatag, hegyek. Ha pedig a sivatagi szél becsapta az ablakomat, úgy csengett és bongott az üveg, mintha halkan harangozott volna valaki a kopott gittelésű, feszes fakeretben. Lassan halt el a törékeny hang.

A harangszó mögött fekete és fehér pont mozog. Arab telivér vontatta, kétkerekű homokfutóval ereszkedik le a hegyek közül a síkra Héderváry Orsolya. Hangja nincs, nesztelen suhan. A ló rövid sörénye fölött az ő szőke haja lobog. Egyre közelebb ér, arca előtt kendő, a szeméről is megismerem. Ruhája fehér, erős kezében tartja a szíjakat, vágatnak felém, megérkezik a futó. Orsolya ellép a mexikói mellett, feljön a lépcsőn, az ágyam mellé áll. Tenyerét a homlokomra szorítja. Széthajtja az ingem, keze hátát szorítja a csupasz mellkasomra. Lázias vagy, szerelmem. Nem jó itt neked. Gyere, menjünk el innen.

Felsegít, öltöztet. A lépcsőökön előttem halad. A lépése nem ad hangot, az enyém alatt recseg a nehéz anyag. Ereszkedünk. Nem beszélünk, alig látom, de tudom, hogy nem szabad visszafordulnia. Nem akarok itt maradni. Ne hagyjon itt. Megyek utána. A lépcsőnek vége. Meglátom a kígyós asszonyt, régen azték lehetett, továbbmegyek. Az ajtó feltárul.

Orsolya a napban áll. Mögötte arabs telivér, borsátras a könnyű homoki futó, autók, út, sivatag, hegyek. Felül a fogatra. Nem is néz rám, azzal hívogat.

Szaladok utána. Felülök melléje. Újra együtt vagyunk. Elindulunk, suhanunk akadálytalanul a kék hegyek felé, másik ország.

Ezért mondom tehát, hogy Erősz a legőszibb és legdicsőbb isten, s leghatalmasabb segítségével az embereknek az erény és a boldogság megszerzésében, élőknek és holtaknak egyaránt.

BÖSZÖRMÉNYI GYULA

A HALOTTLÁTÓ

*„Nagyon szeretek állni ott,
vonatok, nézni utánatok,
szeretek, édes fájdalom,
hogyan én maradok.”*
Berményi Géza

Nő ül az állomáson. Néz. Nézdegél. De hogyan néz! Milyen szempár az, amivel *így* lehet nézdegélni?! Kút alján gödör. Hátborzongató, aljas, provokáló.

Felháborító, ahogy az a nő néz. Édes Isten, ne hagyj el minket! Különben a nő padon ül. A pad szokásos, vidéki állomás sorsverte padja, támlája rég ledobta magáról festékrüháját. Az ülőke szintén. Sorstársak ugyanis! A pad előtt két lépésre sín. Egy pár. Kopott-fényes, jéghideg acél. A tájba hasít hosszan. Arrébb az állomás kongó épülete. Kicsi, magányos, kiközösítve a falu többi háza közül. A jegytömböket huzat borzolja.

A nő kopottabb, mint alatta a pad. Ha lehet egyáltalán illet mondani egy nőről, hát ez a nő mocskos. Koszlott a kabátja, ami egykor talán zöld...? Most inkább szürke. Füstszürke. A nő ettől úgy néz ki, mintha maga is mozdony volna. Fújtat is hozzá, nehezen szívja be, préseli ki a levegőt. Kék eres kezein ujjatlan kötött kesztyűk kirojtólódott szárait lengeti a szél. Mintha zászlók...

Lábain bakancs. Ormótlan, ahogy kell. Szoknyáján fakult szívek járnak körtáncot, elakadva a zsebek durva öltésekkel varrt széleinél. Ott félbetört szívek láthatók.

A nő mellett nincs batyu, csomag, táska. Semmi. Csupán apró üveg, benne gonosz, áttetsző folyadék. Fele már hiányzik. A nő szeme csillog a hideg napfényben. Szempilláin néha könnycsepp gyűlik, de valamelyik kéz – hol egyik, hol másik – durván szétkeni.

A nő rezzenetlenül nézi a síneket. Oda kell mellé ülni. Kell. Ahogy ez a nő nézni tud, abban elpusztulhat a világ. Nem szabad hagyni! Milyen jögon néz bárki *így* a világra?

– Mit néz *így*? – kérdelem tőle, mikor leereszkedem mellé a padra. A nő féltékenyen

megmarkolja az üvegét. Szereti. Látszik a mozdulatán, hogy senkit nem szeret, de az üvegét, azt igen.

Ez a nő, aki néz, ez fontos itt. Nem válaszol, bár kérdezem még néhányszor. Lézengő utasok gyűlnek körénk a lassú időben. Kezükben csomagok. Tehát utaznak. A nő nem néz rájuk, de amikor megérzi nehéz pillantásaikat gyűrött arcán, mindig kortyol az üvegéből. Hamar kiürül.

Még azt hiszik, hogy együtt vagyunk! Húszom távolabb magam a padon, de felállni onnan, azt nem. Tudni akarom, mit néz *így* ez a nő. Próbálom én is látni, amit ő. Komikus helyzet, ahogy meresztem a szemem előre, a síneken túlra. Nincs ott semmi, amit *így* lehetne nézni.

– Édes Isten, ne hagyj el minket! – sóhajt hirtelen a nő. A kegyetlen ital párázik ajkairól. Szavai alig érthetők.

– Mit mondott? – szólok hozzá. A karját is megragadnám, de elhúzza. Akkor látom meg kabátján a csillagot. Szövetből. Az ősidőkben sárga lehetett. Gondosan felvarrva a vastag anyagra, le ne essék soha.

Ősdi filmhíradókban láttam ilyet.

– Mindjárt jön a vonat! – súgja lobbanó pánikkal a nő, és megragadja a karomat. – Vagonok! Kislányom...! A család! Vigyázzatok egymásra! Lelkecskéim! Az asszonyokat majd a későbbi vonattal... Úgy mondják. Engem is. Majd később. Várjatok rám!

Begördül a személyvonat. Kék kupéiból méla utasok lesnek felénk. Majd fütty, hasító fájdalom a koponya boltozatában. A nő zokog. Csendesen, örökké.

Indulnom kell. Ő tovább várja a következő vonatot. A vonatát. A vonatunkat...

